

1712.

1. ^{19^{te}} ₂ Euster, Johannes Paulus : De symbolica possessione
juris publicis criminalis. 2 Sembr.
2. Fichtner, Joh. Georgius : De renunciationibus iure
libris
3. Fichtner, Joh. Georgius : De exarmatione Vitego
vna in Desarmierung
4. Herold, Johannes Ludovicus : De bonis vacantibus.
5. Hildebrandus, Hieronymus : De excussione allodia
ante feudum.
6. Kub, Nicolaus Christoph : De sequestratione
pomerana.
7. Kuelern, David : De Prole bellicosa ultimus
Burgundiae dace.
8. Kuelern, David : De proprietate publicorum
vannitate
9. Pirk, Ludovicus Willib et Link, Jacobus Gollub :
De origine Slectorum.

1712.

10^{a. 26} Spitz, Erhardus: *Tura rituum clericorum*

et professorum unguo des Wilhen. Recht.

2 Impf. 1712: 1737

11. Spizias, Felix: *De exceptionibus senatus consulti*

Macedonensis iuridicta.

12. Stenger, Joh. Christophorum: *De successionebus secun.*

Imo statuta regulantis

13. Wilder, Michael: *De reversione particulari iuris*

communis

14. Walperus, Georgus Andreas: *De metu potentiae*

1713.

1^{a. 7} Baumgarten, Iohannes Christophorus: *De ecclesia*

matre 2 Impf. 1713: 1734.

2. Fichtner, Jo. Georgus: *De venditione et credentiam*

3. Kazanerus, Christophorus Stephanus: *De denegato fore*

litis haerita per terram & dom ac orum.

4. Hezeccerus, Chr. Aephan Heptanus: (De Comodo, custodia
 Francorum regum expensis et de Comodo regis) (Tit. Decret)
5. Leydigius, Iohannes Christophorus: De rebus Furtivis
6. Schwarzgus, Christianus Gottl: De accumulatione et
 Velleji Fideiuculi. Inst. lib. I. Cap. 17.
7. Hopperus, Iacobinus: Conspectus seu dispositio pan-
 dectarum synoptica, ex praedilectionibus ... Iacobini
 Hopperi . . . de promissa . . . publicae luci manus
 exposita et ad ventum laudum exhibitae.
8. Waelcker, Conradus Gabrielinus: De iure legationis
 Civitatum Imperii

E. 29. num. 8. 12

Q. D. B. V.

JUR A
VIDUARUM
CLERICORVM & PROFESSORVM,

Vulgò

Das Wittwen-Recht

Der Professoren und Geistlichen Weiber /
SVB SPECIALI

MAGNIFICI FACTORVM ORDINIS

CONSENSU,

IN CELEBERRIMA ALTDORFINA
PUBLICO ET SOLENNI ERVDITORVM CONFLICTUI
EXONENT

PRÆSES

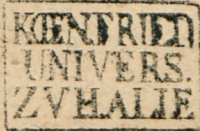
ERHARDUS Spiß /
ALTDORFINVS,

ET RESPONDENS

JOH. GUOLFGANG. BAUER,
WEHRDA-NORIC.

AD D. 27. Jun. 1712.

Recudebat JOD. GVIL. KOHLESIVS, Acad, Typogr. A. 1712

Handwritten mark, possibly 'A' or 'F'.

1712 10/6

P. 404

LIBRARIUM
CLERICORVM & PROFESSORVM
IN CETERIS REBUS ACADEMICIS
LIVICO ET SOLINGENI ACADEMIAE
FRHARDIS
JOH. GÖLDFANG BÄCKER
WERNIGER
1800

De Viduis Clericorum & Professorum, earumque Juribus.

Ulium sexui, etiamsi status quaestionem, ad exemplum Cujacii, aliorumque l. 38. §. 5. ff. de pœn. & c. 33. qu. 5. can. 13. itemque 19. fundamento innitentium, movere animus non sit; attamen hoc certo certius est, eum ut imperfectiorem, imbecillioemque l. 4. C. de spons. l. un. §. 15. C. de rei uxor. act. multis postponi parafangis illi, cui a vi sive praestantia nomen est, vid. Exc. Dni Lynkeri *Disp. de praecellencia marium praefeminis*. Sexum exinde sequiorem ad unum omnes dictum volunt Philologi foemininum; deterioris autem conditionis Jcti in l. 9. ff. de statu hom. adeo ut nec Judices esse foemina, nec magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores existere possint, sed ab omnibus officiis civilibus vel publicis

blicis remota esse debeant, ceu l. 2. ff. de R. f. constitu-
tum verbis legimus. Infirmi- tatis hujus & rationem
& commiserationem habentes leges, sive potius ear-
um latores multa introducere privilegia, quibus sanc-
tantopere prospectum est mulieribus, ut ipsos etiam
mares, si non vigore atque dignitate, attamen jure
favorabiliore superent. Quis enim earum non misereat-
tur, inquit Imperator Justinianus in l. 12. C. qui pob-
in pign. hab. propter obsequia, qua maritis prestant, pro-
pter partus periculum & ipsam liberorum procreationem,
pro quibus multa nostris legibus inventa sunt privilegia.
 Hinc melior in civilibus negotiis earum est conditio
s. 1. ff. & C. ad SCtum Vellejanum, Lauterbach. in
comp. Jur. ad tit. de statu hom. & mitior circa delin-
quentes sententia l. 5. §. 3. C. ad L. Jul. Majest. aush.
Hodie C. de custod. reor. Ut taceam jura, emolumenta,
 commoda, privilegia plura foeminarum propria; quip-
 pe quæ longa nunc serie recensere, cum instituti mei
 non sit res hæc per vulgus notissima, operæ pretium
 haudquaquam esse censeo: saltem hoc dixisse sufficiat:
 Quemadmodum foeminarum jura in genere sunt fa-
 vorabilia, ita speciatim Viduarum privilegia multo esse
 & notabilia & favorabiliora. Jure enim & merito in
 deferendis beneficiis maxima earum personarum ha-
 benda est ratio, quas ipsæ leges miserabilibus accensent,
 ecclesiaeque nostra oratione, quam Litaniam vocant,
 publica reputat dignas. Inter quas, cum non ulti-
 mo loco viduæ sint referendæ, l. un. C. quando Imp. int,
pup. &c. quarum curam ipse Deus peculiarem ha-
bet & habere gestit. Exod. 22. v. 22. Deut. 24. v. 17
s. 26, v. 12. s. 27. v. 19. Matth. 23. v. 14. I. ad Timoth.
 S. 7.

§. v. 3. earum, cujuscunque ordinis ac conditionis fuerint, omnia ac singula privilegia favoris munificentiaque plenissima, in solatium earum maximum introducta, praesenti in dissertatione pertractare constitutum erat. Arripienti autem calamum, cum materiae prolixitas, quae tractatum magis integrum, quam disputationem Academicam postulare videbatur, aliud suasisset, tandem pro angustia temporis concessi nimia, de Viduis Clericorum & Professorum, earumque juribus verba facere pauca decrevi.

CAPVT I.

Sistit Explicationem etymologicam, Synonymicam & homonymicam vocum in rubrica occurrentium, recensetque eas feminarum personas, quae vel viduae non sunt, vel viduarum juribus non gaudent, subjuncta definitione.

I.

Um prior verborum, potior vero rerum sit interpretatio, Myns. pr. Inst. de Except. n. 2. & teste Scaligero perceptio nominis ad ipsius rei perceptionem nos provehat, ideo ut prius circa vocabula in Rubrica occurrentia solliciti simus, non abs re erit, praecipue cum & JCS Veteres ipsi exemplo suo praeverint nos illustri, & ta

A §

& ta

& tantum non præceperint, uti colligere est ex l. 1. de
J. & J. §. 5. Inst. quib. mod. jus patr. pot. solv. l. 1. §. 1. π. de
patr. l. 1. de reb. cred. l. 2. de spons. aliisque. Viduæ autem
 vocabulum unde originem traxerit, genuinam, Gram-
 maticorum filii non conveniunt. Pars a particula *Ve*
 & obsoleto verbo *iduate*, i. e. dividere, pars ab *iduate*
 præposita *U* litera, pars a *Ve* & *duitate*, pars denique a
dividendo deductum volunt. Quem dissensum com-
 ponere cum nostrum non sit, miseræ ac nimix Criti-
 corum Philologorumque diligentix diutius nunc in-
 sistere operæ non erit pretium, bene vero consultum,
 L. B. ad Matthiam Martinium in *Lexico Etymologico*,
 Christianum Becmannum de *Origin. lat. lingua*, Ca-
 lepinum, Fabrum, aliosque Lexicographos bonæ no-
 tæ remittere. Hoc saltem monere non nefas duco,
 penultimam sententiam sicuti Javoleni esse *JCTi*, *Vi-*
duam in l. 242. §. 3. de *V. S. scribentis, quasi sine duitate*
dictam esse, sicut vecors sine corde, vesanus sine sanita-
te: ita ultimam nominis allusionem, qua Vidua,
quasi Vi divisa dicitur, præ reliquis ingeniosam
esse, notationemque mereri. Viduam interim hic
denotari UXOREM, CUJUS MARITUS EST
MORTUUS c. 16. dist. 34. nobis satis erit. Qua ipsa
 definitione, sive mavis, descriptione, exclusam volu-
 mus eam non solum latam significationem, qua vi-
 duæ nomen denotat *virginem* in *dict. leg. 242. §.*
3. de V. S. vel eam personam, qua habet virum
inutilem, Gloss. in l. ult. in verb. Orbitates. C.
ad Leg. Fab. de Plagiar. C. 2. §. 1. x. de translat.
Episcop. ubi Ecclesia viduata, quæ habet inutilem
Episcopum, dicitur, vel eam denique, quæ habet

virum absentem : Sic Plautus in *Stich. act. 1. scen. 1.* Credo ego, ait, *misram fuisse Penelopem, quæ tam diu vidua viro suo caruit* : sed & illam metaphoricam, quando quamcunque *privationem vel carentiam indiget*. Ita Ovidius, de Dejanira quando canit,

*Ipsa domo vidua votis operosa pudicis
Torqueor, infesto ne vir ab hoste cadat.*

vacuam & marito privatam domum per viduam intelligit. Vocatur alias *Conjux superstes* *auth. Præterea C. unde vir & uxor.* Italice *Veudova* ; Gallice *Veuve* ; In vernacula : *Eine Wittfrau / eine Wittib* oder *Wittwe / eine überlebende Frau / item eine Relicte.*

II

Clerici vocem a Græco κληρ☉ dictam esse non incongrue quis statuet. κληρ☉ enim sortem significat, itemque & hæreditatem, quæ vel sortito obtigit, vel alio fortunæ beneficio ad aliquem pervenit, denotat. Sive itaque B. L. dictos esse Clericos cum Isidoro in *l. 7. etym. cap. 12. relat. in c. 1. dist. 21.* & Hieronym. in *Epist. ad suum Levitam* *relata in C. 7. caus. 12. qu. 1.* velit exinde, quod olim per sortem fuerint electi, (quam electionem Pontifex *in c. fin. x. de sortileg.* perpetua prohibitione damnat) sive cum Hieronym. in *Epist. ad Nepotianum* *relata in c. 5. caus. 12. qu. 1.* exinde, quod de sorte Domini sunt, vel quod Dominus fors, id est, pars eorum est, vel etiam, quod partem Domini habent, ut idem Isidor. *d. l.* asserit, sive denique exinde, quod adscripti sint in heredium patrimoniumque divinum, (κληρονομο☉ enim heres est, quod olim

Olim forte divideretur hereditas, sicut & regna) sicuti Deut. c. 9. v. ult. & c. 14. v. 2. Deus populum suum appellare dignatus est, non magnum errabit errorem; cum omnes ad unum fere scopum tendere derivationes videantur. Licet præterea sint, qui exinde dictos esse putent Clericos, quod olim quilibet in Decurias suas fuerit distributus, ut sibi mandato munere fungeretur. Hinc in c. 1. dist. 21. constituti leguntur, qui Ostiarii essent, Psalmistæ, Lectores, Exorcistæ, Acoluthi, Supdiaconi, Diaconi, item, qui Presbyteri & qui Episcopi essent. Etenim *ἀποκλήρῳ* Dionysio in hierarchiis in decurias contribuere significat. Obiter hic addo, jungi hanc *κλήρῳ* vocem & aliis, veluti in nomine *Νάυκληρῳ* f. Naucerus, quod Dominum navis significat; Item in voce Cleropeplum, quod singulare ornamentum est Clerici ordinis, hodie Liropipium, secundum Becman. de Orig. Lat. lingua sub voce *Nausea* ad fin. corruptissime dictum, videre est. Nobis interim Clerici titulo ii veniunt, qui censentur in Clero esse. Felin. ad cap. 17. verb. de destinato x. de Rescript. Clerus autem ille est mortalium ordo, s. collegium sacerdotale, cui sacrorum cura & administratio peculiari ratione est commissa, uno verbo: Die *Geistlichkeit*. Definiri itaque potest Clericus, quod sit persona ecclesiastica, quæ sacrorum administrationi cultuique divino peragendo, inauguratione certa est consecrata, destinata atque mancipata, c. 5. 6. & 7. caus. 12. qu. 1. ubi: *Christi servis ecclesie, mancipati divino officio, dedita contemplationi & orationi & ab omni strebitu temporalium cessare convenit.* His opponuntur Laici, a Græco *λαῖος*, quod populum dicit, nun-

nuncupati, qui nullis ecclesiæ muneribus addicti, nec religionis voto alligati, libere commerciis secularibus vacant *d. can. 7. §. 1.* ubi: *Duo sunt genera Christianorum, unum Clerici, aliud Laici, quibus temporalia licet possidere, sed non nisi ad usum; nihil enim miserius est, quam propter nummum Deum contemnere. His concessum est uxorem ducere, terram colere &c.* Excussa etymologica Clerici significatione, subjunctaque definitione, homonymiam nullam aliam reperire mihi licuit, nisi quod Clericus s. κληρ^{ος} vermiculum etiam denotet Plinio *lib. 11. c. 19. & l. 1. c. 26.* in alveorum pavimenti nasci solitum, ex quo crescente velut aranea obducatur alveus, ita, ut favi carie apes postmodum pereant. Synonymiam quod attinet, vocantur alias Sacerdotes. *c. 1. dist. 21. Ministri Christi & Dispensatores mysteriorum Dei. 1. ad Cor. 4. §. 1.* Milites cœlestes Glossa *in l. stipendia 4. C. de execut. re jud.* Milites Christi. Alex. *Cons. 126. vol. 1. cap. 3.* Principes, Patres omnium fidelium. Hyppolit. *Tract. de fidejuss. num. 179. ibique cc. allegat.* Doctores ecclesiæ, Inspectores, Superintendentes, Episcopi, vulgo Pastores, Parochi, verbi divini Ministri, Germanice ein *Gelstlicher / Pfaff /* (quod licet natura sua bonum, tamen moribus nostris exosum adeo nomen est, ut etiam injuriam eum posse conveniri, qui Pastorem sic vocavit, teneat Lauterb. *in Comp. ff. ad rit. de Inj.*) *Seelsorger / Pfarr / Pfarrherr / Diener am Wort Gottes / Prediger / Beichtvatter / Capellan, Helfer /* ut taceam innumera alia, ratione officiorum, dignitatum, diœcesiarum, ordinumque & graduum s. illustriorum s. minorum, cœnobiorum, capitulorum item & canoni-

B

noni-

nonicatum, ipsis in utraque lingua imponi solita, quæ vel nobis per se notissima sunt, vel facili apud Authores negotio in veniri possunt. vid. interim Henr. Canisius in *summa Jur. Canon. L. 1. tit. 4 §. 3. & tit. 5.* ubi numerum ordinum ecclesiasticorum recenset. Caterum antequam Clerici vocem missam faciam, adhuc monendum censeo, nil quicquam ad nos attingere, Romano-Catholicis viduam Clerici eine Pfarrherrns Wittfrau / ens esse rationis, iisque Pfaffen. & Surenkfinder / tanquam synonyma in uno eodemque prædicamento reponi, Cum nobis A. C. addictis sufficiat, permissum illis matrimonium legum sacrarum fundamento inniti.

§. III.

Professoris nomen Latio cunabula sua debere, non opus est procul arcessere probationis documentum, cum a verbo deponenti *Profiteri* sit derivatum atque deductum. *Profiteri* autem hoc loco idem quod publice docere vel exercitio colere, denotat. Hinc PROFESSIO i. e. actus profitentis, quæ non solum argentariorum *l. 6. §. 9. ff. de edend. sed & aliorum omnium vitæ generum dicitur. l. 26. in f. C. de Ep. & Cler.* Lampridius in Heliogab. *eromoturus*, inquit, *omnes turpissimos & ultima professionis homines.* & PROFESSORES, qui artes liberales, mechanicas, vel etiam prohibitas, aliasque profitentur. Quarum nomine licet secundum *l. 1. §. 4. & seqq. de extraord. cognit. & Rubric C. de Prof. & Med.* neque Medici, neque Philolophi, neque Jurisperiti, neque ludi literarii Magistri contineantur: hodie tamen extra dubitationis aleam positum est, professionem ubique sumi

mi pro publica institutione præsertim superiorum disciplinarum, ut Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ, Philosophiæ: quarum doctores in publicis scholis vulgo *Professores* appellamus, ut rectissime scribit Martinius in *Lexic. Philol. h. voce.* vide interim imprimis Jac. Cothofred. ad *Cod. Theod. tit. de Professoribus, qui in urbe Constantinopolitana docentes ex lege meruerunt Comitivam.* Item ad *tit. de studiis liberal. nec non ad l. ult. de operib. pub.* ubi plura ad hanc rem facientia, neque palatui tuo injucunda, Philologus consummatissimus Tibi, L. B. propinabit. Professor itaque nobis hic est ea persona, quæ publice legit, & cui auditores dant operam, ceu loquitur Calvinus in *Lexico Jurid. h. voce.* vel quæ publica autoritate est constituta, in Universitatibus, Academiis, atque Gymnasiis docet atque erodit pubem adolescentem in bonis literis, cum primis autem iis disciplinis, quæ quatuor facultatibus, ut dicunt, superioribus proprie attribuuntur, atque per hoc non solum honoribus, sed & præmiis atque immunitatibus præ ceteris digna. Hinc Symmachus perpulchre *epist. 29.* scribit: *Scis bonas artes honore nutriri, atque hoc specimen esse florentis Reipublicæ, ut disciplinarum Professoribus præmia opulenta solvantur.* Quicquid enim (sunt Oldendorpii verba) Professoribus atque veris bonarum literarum studiosis tribuitur, id centuplo redit in publicam utilitatem; dum quisque suo fungitur officio, vel predicando Dei verbum, vel formando vivendi politiam, vel curando corpora hominum. Et quem fugit, horum consideratione Professores nullo non tempore ab Imperatoribus magno in pretio fuisse

fuisse habitos, ipsisque & honoribus & præmiis & immunitatibus abunde prospectum, ut luculenter satis legere est ex *l. unic. C. de Professoribus, qui in urbe Constant. docentes ex lege meruerunt Comitivam*, (ubi quomodo comparati esse debeant statutum) Item ex *l. 1. de Prof. & Medic. ut & ex tit. de Extraord. Cognit. nec non tit. de studiis liberal. pro parte etiam ex tit. de Orig. Jur. & Constitutionibus de Confirmatione Digestorum. imprimis vero ex memoranda Imp. Frederici auth. Habita C. ne fil. pro patre constat. Quæ omnia loca allegata & ad hæc Commentatores evolvere eum, cui rem penitus investigare propositum est, non pigebit. Nos interim iis contenti sumus, & hoc saltim adhuc quoad Synonymiam notamus, Professores uti in genere Doctores, Magistri, Præceptores, Didascali, Hypodidascali, in Gymnasiis Directores, Rectores, Conrectores, Cantores &c. vocari, ita in specie Juris Professores, Antecessorum titulo insigniri §. 3. *proem. Inst.* quia juventutem docendo præeunt vel scientia antecedunt. Cujac. *Lib. 12. obs. 40.* Licet Alciat. *L. 3. Dispunct. cap. 12.* adhuc hæreat, an non Assessores legendum sit. Homonymia vocis professionis fere nulla est, nisi, ut supra dixi, quod ea de qualibet arte atque exercitio etiam mechanico in omni vitæ genere possit dici, adeo ut si de futore, professionem suam illum exercuisse, dixeris, haud male dixeris. Quoad Professores Juris autem, Alciato *occaf. l. 2. §. 43. ff. de Orig. Jur.* Professorum nomine videntur etiam posse intelligi Jcti, qui a principio adibantur, ut consilii sui oratoribus & advocatis copiam facerent. vid. *Calvini Lex Juridic. h. voc.*
Tan-*

Tandem Professio etiam dicitur, qua monachus per
votum triplex Deo se se offert. Hac enim votorum
emissione palam profitetur Deo obedientiam, casti-
tatem & paupertatem deinceps se observaturum. Ca-
rolus du fresne *in Glossar. voc. Professo.* Coronidis
loco adhuc addo, nos, etiamsi publicos Præceptores
scholarum trivialium, ceu vocant, nomine Professo-
rum nolim comprehensos, attamen iis, præcipue
vero eorum viduis ex æquitate viduarum jura atque
beneficia recte attribui, non immerito statuere; sicuti
&, quando de viduis Clericorum sermo est, viduas
Ministrorum Templi s. Aedituorum, Cantorum, Ludi-
moderatorum, Organicorum, simili si non honoris,
tamen æquitatis ratione semper subintelligere: præ-
cipue cum *Kitchen und Schuldiener* a plerisque &
plerisque in locis Clero accenseantur, & sæpe nume-
ro non minus, quam ipsi Clerici, Republicæ utilita-
tem in operosis & squalidis officiis suis obeundis, pro-
moveant.

IV.

Restat Juris vox, cujus circa explicationem, ab
Ulpiano *in l. 1. ff. de F. & F.* jam jam breviter
datam, de industria non hæere placet, cum tam
notum quam quod notissimum sit imprimis vero Ju-
risperitis, quid ea indigitetur. Et licet jus pluribus
dicatur modis. *l. p. ff. de F. & F.* Sic *in d. l. 1. ff. de
F. & F.* significat artem boni & æqui s. Jurispruden-
tiam: *in tit. de F. Nat. G. & C.* denotat legem s. re-
gulam a superiore præscriptam. *in tit. de Jure Perso-
narum* innuit conditionem s. statum; in servitutum
materia, potestatem aliquid habendi vel faciendi in-
dicat, in actionibus autem pro facultate in judicio
agendi sumitur: sic amplius nonnunquam etiam jus
B 3 pro

pro necessitate dicitur, veluti est mihi jus cognationis vel adfinitatis. *l. ult. ff. de F. & F.* nonnunquam vero etiam pro privilegio s. singulari juris quodam accipitur favore: facili tamen concludendum est modo, ultimam juris significationem, præ reliquis solum atque unicam hujus esse loci. Jus itaque hic nobis sufficiat privilegium esse favorabile, s. jus singulare; specialem Principis constitutionem, Lauterb. *in comp. ff. ad tit. de Conf. Princip.* beneficium, immunitatem, favorem &c. Germanice; eine *Berechtigtheit* / eine *Freiheit*. De his itaque juribus singularibus privilegiisque, Viduis Clericorum Professorumque propriis, in præsens ager B. C. D. dissertatio nostra.

V.

Enim vero in viduæ definitione cum §. 1. loco generis UXOREM Posuerimus, hoc ipso exemptas a viduis earumque juribus, non solum (1) virgines volo, licet Peretz *ad tit. Cod. quando Imp. inter pup. & vid. n. 3.* cum Vinc. de Franchis *decis. 100.* & his arbitrio judicis jura viduitatis attribui posse autemet. Sed & (2) viftupratas, quippe quæ, cum pudicitiaæ ut virtuti animi vis nulla possit inferri per eleg. *tex. in pr. & can. 1. cum sqq. c. 32. q. 5.* pro virginibus haberi debent, nec ea propter etiam cogi possunt ut sertum virginittatis signum deponant, peplumque imponant. Quod, insuper habito dissensu Carpzovii *de Jur. fam. sing. dec. 1. pos. 10.* cum Berlichio *p. 5. concl. 41. n. 67.* Neuhamio *Tr. de Priv. vid. m. 1. th. 6. lit. A.* & Fr. Pfeil *Consil. 147. in fin.* sequentia verba subjiciente, affirmamus. Diesem allen nach halte ich dafür / daß die genotbzüchtige nicht weniger denn ob solches nicht gesche-

geschehen / in Jungfräulichen Schwuck und mit dem
 Kranz öffentlich gehen / und nicht als eine geschwächte
 Dirne / oder Hure / mit dem Schleier gedeckt werden
 möge. *V. N. W.* Imo etiam (3) meretrices & vo-
 luntarie se stuprari passas. Quamquam ex æquitate
 canonica, qua meretricem e lupunari in uxorem du-
 cere meritorium existimetur opus per *c. 20. x. de
 sponsal.* has quoque viduarum juribus dignas esse cum
 Pontificiis Interpretibus asserat Menoch. A. J. Q. *cas.*
 66. n. 25. Petr. Gregor. 10. *syn.* 2. (4) Insuper ex ince-
 stis s. injustis nuptiis protrusas, quia contra leges
 contrahentes nec liberos, nec uxorem, nec virum,
 nec nuptias nec matrimonium habere intelliguntur
 per *§. pen. f. de nupt. l. 6. c. de interd. matr.* Excludan-
 tor (5) Concubinæ, quippe quæ dignitate ab uxori-
 bus differunt, *l. 49. §. parvi. 4. ff. de Leg. 3.* Uxorem
 siquidem pleno honore diligi Papinianus in *l. 16. §. 1. de
 his qua ut indign.* Concubinam vero solo dilectu ab uxo-
 re separari Paulus, *L. 2. sent. 2. 20.* asserit, veletiam so-
 la animi testinatione, ceu idem *l. p. ff. de Concub. refert.*
 Cum itaque concubinatus matrimonium non sit. C.
 J. A. *tit. de Concub. th. 1.* neque etiam vivente concu-
 binario concubina uxoris titulo veniat, *l. 144. de V. S.*
 facile concludendum, eas nec viduæ nomine, eo mor-
 tuo insigniendas, nec privilegiorum viduarum capa-
 ces esse. De quibus tamen ut solliciti pluribus simus
 eo supersedeo, quod Concubinatus præter Jus divinum,
 & Jure Canonico. *c. nemo 4. c. meretrices. 11. caus. 32. qu.*
 4. Panorum & Dd. *inc. inter opera 20. x. de sponsal. & Con-*
stitutionibus Imperii Ord. Polit. de Ao. 1530. tit. 33.
1548. tit. 25. & 1577. tit. 26. penitus sit prohibitus.
 Quid

Quid interim circa personas illustres concubinatum factum magis quam jure hodiernum exercentes juris sit, de eo videtur Excell. quondam Prof. Altdorff. Linkii disputat. de matrimonio ad morganaticam contracto.

VI.

Simili ratione (6) nec sponsam, cujus sponsus ante copulam sacerdotalem decessit, hic viduæ nomine comprehensam volo. Licet enim sæpe numero sponsa uxoris nomine veniat Jure Divino Matth. 1. v. 20. Canonico c. 6. & 9. *caus.* 27. *qu.* 2. c. ex parte 9. x. de *sponsal.* Item & Civili l. 74. ff. de *jure dotium leg.* 6. pr. & 9. 1. leg. 8. de *grad.* ubi generi & nurus appellatione sponsus & sponsa continentur. Idque ex ea ratione, quia consensus non concubitus nuptias facit. l. 15. *π.* de *Condit.* & *Demonstr.* l. 4. l. 11. ff. *Sponsal.* & sicuti cingendus pro cincto l. pen. ff. de *Test. mil.* ita ducenda pro ducta, copulanda pro copulata habetur uxore, *Coëdd. tit. de V. S. ad l.* 167. n. 4. p. 1002. præcipue in favorabilibus, *Gail.* 2. O. 80. n. 5. Hinc etiam sponsalia de præsentibus habentur pro vero matrimonio, *arg. c.* 25. X. de *Spons.* & c. 1. *caus.* 27. *qu.* 2. *Suth. d.* 2. *aph.* 9. Attamen exceptionem hæc merentur in iis, ubi concubitus pro forma requiritur substantiali matrimonii, & sic mulier desponsata prius uxor non est, quam in usu mariti fuerit, *Berlich. p.* 3. *concl.* 25. n. 4. Pro forma autem substantiali ejus (ut desponsati uxor & maritus proprie dicantur, conjugumque jure utantur) deductio mulieris in domum mari-

mariti & consensio lecti expressissime requiritur.
l. 24. C. de Nupt. Freher. de infam. lib. 3. c. 17. n. 11.
 Wissenb. p. 1. diff. 44. *ib.* 2. Id quod etiam consue-
 tudine seu praxi hodierna observatur; Speciatim
 vero Reform. Francofurtensi ad Moenum p. 2. r. 3. §. 5.
 ita dispositum reperitur: Wir sehen und ordnen auch/
 daß alle Pact und Beding der Heyraths: Brief
 anders nicht vor kräftig gehalten werden sollen/
 es seyen denn beyde Ehegemahl Christlicher Ord-
 nung nach öffentlich zur Kirchen gangen/ ehelichen bey-
 gelegen/ darauf einander Beywohnung gethan und
 also rechte Eheleute worden: Derowegen ob gleich der
 Bräutigam oder die Braut nach vollbrachtem Kirch-
 gang (doch vor dem ehelichen Beylager) Todes ver-
 schieden/ daß es doch vor keine vollkommene Ehe (so
 die Erbschaft und andere Gewinn belangt) solle gehal-
 ten werden. Quod etiam Franconia plerisque in lo-
 cis consuetudinis esse testatur Wehner. *in pract. ob-*
serv. verbo Ehemann. & de Saxonia Land: Recht
lib. 1. art. 41. ibi.: und tritt in sein Recht/ wenn sie
 in sein Ehebette tritt/ & *lib. 3. art. 45. vers.* Das Weib
 ist auch ihres Mannes Genosin/ aller Ehre und Wür-
 digkeit/ die der Mann hat/ zu hand' als sie in sein Bette
 tritt/ *ibid. gloss. lit. E Schneidevv. ad pr. inst. de hered.*
qua ab. int. def. sub. tit. de succ. int. vir & uxor. n. 21.
 Hinc eodem Sax. Jure sponso vel sponsa ante nuptias
 decedente, superstes ex bonis defuncti sponsi vel
 sponsæ nil quicquam acquirit vigore statuti, ut *Const.*
Elect. Sax. 19. p. 3. expressis sancitum reperitur verbis:
 Portionem statutariam conjugi superstiti debitam per-
 sonis

fonis desponsatis ante conscensionem thalami minime
deferri. Carpz. p. 3. c. 19. d. 1.

VII.

Ex adductis satis superque patet, sponfam, cujus
sponsus ante copulam sacerdotalem mortuus est, vi-
duarum juribus haud dignam reputari. Sed hic qua-
estio suboritur, quid de illa dicendum quam sponsus
ante benedictionem decedens carnaliter cognovit?
More enim pravissimo & tantum non diabolico apud
multos Christianum nomen ore magis quam facto
profitentes invaluit, ut desponsationis tempore illi-
cito jamjam coeant. Cujus immensi peccati eam ra-
tionem, ne incantamenta malignorum & artes forti-
legæ, vulgo das Nestelknüpfen/ eis nocumento sint,
plerumque prætexunt, firmissimo indicio, diabolum
se pertimescere, Deum nequaquam: cum tamen hu-
jus solis ut Conjugii institutoris sanctissimi & puris-
simi, gratiam & benedictionem pura mentis corpo-
risque castitate & sanctimonia vitæ expetere, ipsis nil
prius nilque antiquius esse debeat. In hac quaestione
autem decidenda eo respiciendum esse opinor, num
gravida relicta sit sponsa, nec ne? & tunc posteriori
casu, cum de occultis non judicet ecclesia, neque
sponsa propriam ipsa turpitudinem propolare præsu-
matur, neganda erit quaestio, pro uxore enim per
superius tradita haberi non potest; priori autem
casu dicendum videtur, superstitem vere viduam
fieri, earumque juribus uti. Cum sponsalia de
futuro etiam per concubitum transeant in veras nu-
ptias, c. 30. c. fin. X. de sponsal. c. 3. X. de spons. duor.

We.

Wesenb. *in parat. ff. de spons. in fin.* At enim vero cum ii, qui contra leges bonosque mores impingunt, melioris esse conditionis non debeant iis, qui parent, multo minus vero ex suo delicto lucrum captare *l. fin. in f. C. de rebus cred. l. 7. in fin. C. de nat. liber. communis* Dd. est sententia, ejusmodi sponsam præpostero ordine & non expectata benedictione sacerdotali concumbentem juribus viduitatis minime gaudere. Berlich. *p. 3. concl. pract. 25. n. 37.* & ab eo magno numero citati. Sed num partus talis posthumus pro legitimo sit habendus? non incongrue hic quæritur. Negandum id videtur ex antecedentibus, cum desponsati proprie non pro conjugibus habeantur. Sed verior est affirmantium sententia Mevii *p. 2. dec. 81.* Carpzovii *p. 3. c. 14. def. 12.* propter singularem liberorum favorem, & quia omissio benedictionis sacerdotalis peccatum est parentum, libris non imputandum, quæ adeo vera esse, ut ne quidem jus Canonicum *c. 12. X. qui fil. sint legit.* refragetur, Hoppius *ad rit. de nupt. autumat ad citans Struv. S. J. F. c. 9. th. 3. n. 13.* & Förster *de success. ab intest. L. 4. c. 8. n. 19.* Præjudicium Carpzovii *d. l.* ita se habet: Hat ein Junger Geselle Sempronius, so keine Eltern gehabt / sich mit einer Wittwen in heimliches Ehegelöbniß eingelassen / und dieselbe alsobald fleischlichen erkannt / und geschwängert / imnassen sie dann ein Kind zur Welt geböhren. Ob nun wohlgedachter Sempronius, ehe und zuvor öffentliche Sponsalia vorgangen / und die Ehe durch Priesterliche Copulation vollzogen worden / Todes verfahren / da aber dennoch die geschwängerte Wittwe / daß ihr die Ehe versprochen worden / darthun und erweisen müch.

möchte/ So wird das von ihr erzeugte Kind für ein
 eheliches Kind gehalten/ und zu des Vatern Sempro-
 nii Verlassenschaft als ein rechter Erbe billig zuge-
 lassen. B. N. W.

VIII.

Amplius quæritur : Si sponsus post benedictio-
 nem, sed ante concubitum, decedat, num sponsa inter
 Viduas sit referenda? Resp. Si ipso nuptiarum die,
 post benedictionem Sacerdotalem, mortu⁹ fuerit spon-
 sus, nullum dubium esse, quin sponsa adhuc pro vir-
 gine haberi, virginalique habitu indui debeat, Carpz.
part. 3. c. 19. d. 11. n. 4. § 5. cum durum foret, ut
 loquitur Neuenhan *tr. de Jur. Vid. membr. 1. th. 6. lit. A.*
 citra omnem culpam, omneque commodum tantam
 & mariti futuri & decoris virginalis jacturam facere.
 Sed si die post nuptias altero, vel tertio & amplius
 moriatur, tum demum Jure Canonico sponsam a con-
 jugali congressu intactam se dicentem, pro virgine
 habendam, si id cum septima manu ejuraverit, *c. 5.*
X. de frigid. c. 28. caus. 27. qu. 2. c. 2. caus. 33. qu. 1. c. f.
X. de frigid. & Malef. Enim vero cum modus hic
 purgandi, ex antiquis Germanorum LL. defumtus te-
 ste V. Förstero *p. de jurid. Roman. Lib. 3. n. 126. p.*
 449. penitus exoleverit, hodie aut sponsa pro uxore
 haberi, aut illa renuente, inspectio ventris institui de-
 bet. *arg. l. 1. ff. de ventr. insp.* alioquin præsumtio ju-
 ris tam diu pro subsecuto militat concubitu, donec
 probetur contrarium, *arg. l. 14. C. de pres. Gail. 2. O. 144.*
n. 6. Menoch. 1. pres. 60. n. 2. Bovius de Statutar, pra-
script. gloss. 24. Imprimis si suspiciones & indicia vel
 minima aut probabilia saltim adsint, hæc maxime lo-
 cum

neque civilis, neque alia qualiscunque etiam separatio viduas vere efficit. Quod (1) attinet mortem spiritualem ea duplici modo dicitur contingere, vel ex delicto, quando quis excommunicationis fulmine percussus omni sacramentorum & hominum communione abstinere iustus est, Neuenhan. *membr. 1. th. 4. l. C.* vel ex voto monastico seu religionis ingressu ita & Canonicum nullum admittit divortium *arg. c. 3. r. x. de sent. ex com. Ant. Cuchus lib. 4. Inst. jur. can. tit. 11. circa pr. posteriori casu jus Civile in d. N. 22. c. 5. & N. 117. c. 12.* indistincte nuptias dissolvere videtur, Jus vero Can. saltim sponsalia de presenti, non vero per concubitum confirmata, disrumpi, etiam invitata altera parte, disponit per *c. 2. & 4. x. de convers. conjug.* Marito enim vero regulariter non nisi consentiente uxore, eaque ipsa continentiam profitente permittitur monasterium ingredi vigore *c. 4. s. 6. & 9. x. d. t.* Certe enim cum Protestantes monasteria non agnoscant, supersedeo plura addere. Nobis interim sufficiat, neque per mortem spirituales apud ipsos etiam Pontificios viduitatem induci, vidisse.

§. X.

Sicuti vero spiritali morte non dissolvitur conjugium, ita (2) neque civili, quæ maxima & media capitis deminutione contingit; licet enim Jure Veteri. captivitate, ubi quis simul fit servus *l. 8. l. 14. §. 1. ff. de capt. & post. revers. deportatione l. 56. ff. solut. matr. & servitute Nov. 22. c. 9. l. 24. C. de don. int. v. & U. dirempta fuerint matrimonia: attamen novo Jure hæc*

hæc omnia penitus correctâ videmus, tum quoad
 captivitatem non solum in *l. 24. C. de don. int. V. U.*
Nov. 22. c. 7. sed & in *N. 33. Leon. & Jure Canonico*
c. 19. x. de sponsal. tum quoad deportationem in *N. 22.*
c. 13. tum etiam quoad servitutem *N. 22. c. 8.* sublatam.
 Cui ut hodierna praxis sit contraria tantum abest, ut
 etiam banno Imperii, die Reichs-Nacht / quæ in locum
 deportationis ex communi Dd. calculo successit Hopp.
ad tit. de cap. dem. §. 2. dissolutum non censeatur vin-
 culum, Neuenhan. *m. 1. th. 6. lit. c.* etiam si pro crimine
 læsæ Majestatis bannitus sit maritus, uti statuit Georg.
 Mund. *Vol. 2. conf. 8. n. 140.* Imo sunt qui putant non
 pauci, propter arctissimam consuetudinem *l. 1. ff. de*
rit. nupt. ex qua pro una persona atque carne habentur
 conjuges *Genes. 2. v. 24.* uxorem, maritum sequi
 teneri, cum nihil tam humanum sit, quam for-
 tuitis casibus mulieris maritum, vel uxorem viri par-
 ticipem esse per *l. 22. §. 7. ff. sol. matr.* & sic Caini
 uxor post fratricidium commissum, maritum secuta
 est, tulitque partem calamitatum, teste Joseph. *lib. 1.*
antiqu. c. 4. Quo etiam collimat nota dicendi formu-
 la: Daß sie in Freud und Leid beyfamimen seyn und
 bleiben wollen. Sed cum durum foret unius delicto
 alterum etiam plecti *l. 22. C. de pen.* atque sic mariti
 criminis infortunio uxorem adstringi *l. 24. de donat.*
int. V. & U. equidem hodie ad sequendum conjugem
 moneri, non vero compelli potest uxor, ceu rectis-
 sime a Scabinatu Jenensi judicatum esse mense dec.
 1616. his verbis conceptis: Als wird N. des Lands
 verwiesen: und sein Weib ihm zu folgen fleißig ermah-
 net: kam aber doch wider ihren Willen darzu nicht ge-
 nöthi.

nöthiget oder gezwungen werden / B. N. W. refert
 Neuenhan. *membr. 1. sh. 6. lit. E.* Interim maritum
 sequi detractans, quamdiu superest relegatus vel ban-
 nitus, secunda inire vota prohibetur *c. 19. x. de span-
 sal. c. 2. x. de sec. nupt.*

XI.

Hæc cum ita sint, multo minus (3) separations
 Coniugum, viduitatis jura constituuntur. Sive enim
 sint corporibus tantum separati conjuges, Vel ad tem-
 pus, vel ad perpetuum; vel voluntario vel involunta-
 rio (quod fit e. g. si volente uxore maritus castra se-
 quatur, vel captivus retineatur) sive etiam quoad tho-
 rum & mensam divisi, (quæ separatio, cum matrimo-
 nium ab initio rite perfectum & consummatum, nun-
 quam per eam quoad vinculum conjugale dissolvatur,
 Ernest. Frid. Schröter *in not. ad. Subh. aph. 24.* fit ple-
 rumque, si alter conjugum lepra, morbo gallico, fu-
 rore, insania sit correptus, vel in hæresin labatur,
 vel ad ritus gentilium se conferat, vel si infidia pa-
 rata dicantur vitæ alterutrius, vel maritus nimium
 in uxorem favere per domesticos probetur &c. San-
 chez *de matrim. lib. 20. disp. 18. n. 10.*) sive denique in
 totum quoad vinculum etiam publica autoritate di-
 vortium passi fuerint, (quod fit propter adulterium
 commissum, vel Sodomiam, propter malitiosam de-
 sertionem & propter impotentiam, ubi ad nova vota
 transire alteri permittitur parti innocenti ut plurimum,)
 omnes inquam, nequaquam Viduitatis juribus fruan-
 tor, nullo discrimine habito, sive culpa mariti, sive ux-
 oris

ris sejunctio sit facta, siquidem posteriori casu, cum nemo ex delicto suo lucrum captare debeat, *l. fin. C. de rebus cred. l. 7. in. f. C. de natur. lib. privilegia hæc ad illam tanquam indignam non pertinent, priori vero, ipsi vel ex bonis nocentis mariti vel novo matrimonio, vel aliunde prospicitur.*

XII.

Cognitis itaque iis mulierum personis, quæ vel Viduæ non sunt, vel earum jurium ac privilegiorum participes non sunt, facilis nunc erit definitio Viduarum Clericorum vel Professorum, quam sequentem in modum, brevem damus, quod sint uxores, intuitu defunctorum maritorum in Ecclesiam scholasque meritorum, singularibus quibusdam juribus gaudentes. Vel paulo ampliorem: Quod sint Uxores maritorum in ecclesiam scholasque meritissimorum solatio per mortem naturalem orbæ, atque hujus orbitatis horumque meritorum intuitu & commiseratione & quibusdam singularibus juribus favoris plenis dignissimæ. Ordo nunc postulat, ut eadem Jura penitius inspiciamus: Ea autem ad tres referimus classes, vel enim Viduæ Clericorum & Professorum gaudent (1) juribus foeminarum communibus, vel (2) viduarum communibus, vel denique (3) earum propriis ac singularibus.

D

CA-

CAPVT II.

agit de Juribus, quæ Viduæ Clericorum & Professorum cum reliquis fœminis habent communia.

I.

COMMUNIA itaque Jura fœminarum spectari possunt I. quoad Jura in honoribus, muneribus & oneribus. Fœminæ itaque adeoque Viduæ nostræ ipsæ licet regulariter munerum civilium non sint capaces, sed ab omnibus officiis publicis removeantur, *l. 12. § 2. de Judic. l. 2. de R. J. cum corporalia munera iis sexus ipse denegat l. 3. §. 3. de muner.* attamen quibusdam hæc in casibus pati exceptiones negandum non est; Ut ordine autem procedam, non hic operosis discutiam verbis quæstionem a Dd. toties quoties agitatam: num Mulieres recte ad Imperium admittendæ? cum talia de Viduis Clericorum & Professorum ad regenda regna minime natis (licet quandoque Imperium in maritos teneant) quærere inane prorsus sit, & scopo nostro haud applicabile, sed 1) disquirendum hic venit, num mulieres ab officio Judicum excludantur? Quod, licet supra fœminas ab omnibus officiis publicis arceri dixerimus, & certum sit, Magistratum gerere & Judicem esse, munera esse publica sive officia publica & civilia simul *l. 78. de judic. l. f. C. de rec. arb. l. 5. in f. cum seq. de cap. minut.* affirmamus consulto cum Interpretibus in casu, primo, si mulieri hereditario jure in ditione

ditionem aliquam succedenti ex consuetudine alicujus regionis competat jurisdictio, *C. 4. X. de arbitr.* secundo, si lex municipalis mulieri jurisdictionem largiatur, vid. *Strauch. dissert. 21. aph. 4.* ubi exemplum adducit. Si itaque Viduæ Clericorum & Professorum jurisdictione hoc modo potitæ fuerint, quin etiam judicare possint nullum est dubium. 2) Mulieres ad officium Procuratorum sunt habiles, licet enim alienam defensionem suscipere virilis officii sit, & ultra sexum muliebrem, *l. 18. C. de Procur. & Imperat. Just. §. 2. Inst. de Injur.* dicat: *Defendi uxores a viris æquum est, non viros ab uxoribus.* Insuperque matrimonialis pudor non patiat, fæminas virorum contentibus interesse, ne quidem suo nomine semper, inulto minus alieno, *l. 21. C. de Procurat. l. 1. §. 5. ff. de postul.* attamen eas nihilominus nonnunquam ex decreto causa cognita Jure Civili admitti, certum est, ut si literam agant suam *l. 4. C. de Procurat.* aut pro Parentibus liberisve, quos morbus vel ætas impedit, aut qui non habent, qui eorum nomine agunt, *l. 41. ff. h. e.* Sic etiam Jure Canonico Abbatissa procuratrix pro monasterio constituti potest, uti in *cap. 4. de confr. util. & inutil.* dispositum reperitur, licet non negandum, Jure Saxonico, quod hodierna praxis passim sequitur, foeminas prohiberi prorsus suscipere procurationes sive in judicio sive extra illud, sed ut actus earum gerendi sint validi ipsis esse curatores necessarios. 3) Singulari quoque jure tutela (licet hæc munus virili sit, *l. 1. C. quando mul. tut. offic. fung. potest*) liberorum Viduæ volenti defertur, *Nov. 118. c. 5. arch. matri & avia C. quando mulier. tut. offic. fung. potest.*

Ambiens autem horum tutelam secundis nuptiis & SCto Vellejano renunciare debet, *ad. text. Schneidev. in per. Inst. de test. tut. n. 20.* Quod quidem olim mediante juramento fiebat *l. 2. c. d. t.* sed hoc jure novellarum ei remittitur, ac simplici ejus promissioni in judicio factæ creditur, *auth. Sacramentum c. eod.* Ceterum hodie passim illud juramentum obtinet & specialis formula jurisjurandi ordinationi Cancell. in Duc. Br. Lun. Wolfferbut, adjecta est, tit. forma *Bor-mundes. Eyds / den eine Mutter / als legitima nutrix schwören soll.* Moribus Sax. etiam bona administrant, & fructus exinde lucrantur, donec liberi adolecant, & ab iis separentur, *l. R. art. 11. lib. 1.* etiamsi ipsi in administratione tutelæ Curator associetur, *Zanger de except. part. 2. c. 8. n. 96.* Quæritur autem hic, si Pater testamento liberis non tutorem dederit, Matrem vero expresse ab ea prohibuerit, an nihilominus eidem tutela liberorum committi possit? quod etiamsi neget *Just. Meyer c. f. A. l. 26. tit. 4. n. 1.* affirmatur, *Treutler vol. 2. disp. 8. thes. 3.* Solis enim testamentariis cedit, *d. Nov. 118. c. 5. d. auth. matr. & avia. 4)* Singulari denique honoris beneficio ipsis prospectum est foeminis, quod præter nomen mariti, omnes ejus honores atque dignitates Viduæ retineant, uti pluribus infra *Cap. 3. §. 1. n. 2.* demonstratum dabimus.

II.

II. Quoad privilegia in Judiciis, quibus Viduæ cum mulieribus gaudent communibus; quorum (1um) est, quod Judices esse certis in casibus queant, uti modo in §. *anteced.* recensuimus; (2^{dum}) est, quod

quod sui juris & Majorenes factæ indistincte res suas alienare & propriam causam in Judio agere, uno verbo pro se, non vero pro aliis postulare possint, l. 1. §. 5. de postul. neque ullius Curatoris autoritate opus habeant, quod tamen Jur. Sax. correctum adeo est, ut ne quidem pro se postulare, vel in judicio quocunque etiam modo comparere possint, nisi id fiat per Procuratorem in litem, durch einen Kriegerischen Vormund / Land:R. lib. 1. art. 46. Lehn-Recht art. 68. §. Jedoch solt ihr. Weichbild art. 26. qui etiam Viduis liberorum suorum tutelam gerentibus datur, Zanger c. l. (3^{ium}) est privilegium l. unic. quando Imperator inter pupillos vel alios miserabiles personas &c. de quo infra in Cap. 3. §. 2. n. 5. (4.) Mulieres cum in omnibus causis civilibus admittantur ad testimonium l. 18. ff. de test. etiam in criminalibus l. 20. §. 6. qui test. facere possunt. l. 8. ff. ad Leg. Jul. Majestatis. Hoc tamen habent honestæ mulieres, atque adeo Viduæ nostræ privilegii singularis, ut in loco judicii propter testimonium ferendum comparare non teneantur, sed Judex eas in propriis ædibus examinari curet, arg. l. 15. π. de jurejurand. l. 2. §. 1. C. de jurejur. propter calumn. Rittershus. ad Nov. 90. Mulieribus Viduisque (5.) etiam jus in quibusdam causis ignorare licet, l. 9. ff. & l. fin. C. de jur. & fact. ignor. ex. gr. legata ob ignorantiam juris non amittunt, si sibi aliquid adscriperint. l. 15. §. 5. ff. ad Leg. Cornel. de falsis. plures casus vid. in l. 1. C. de fals. mon. d. 38. §. 2. ff. ad Leg. Jul. de adult. l. 1. §. fin. de edendo l. 2. §. fin. de Jure fisci. l. 8. §. 2. qui satisfacere cog. Inferunt exinde Dd. nonnulli, quod, etsi nemini rem suam

D 3

pro-

propria autoritate, quamvis errore ducto, occupare liceat *l. 7. C. unde vi.* Mulieres tamen, quæ id sibi licere putantes, hoc faciunt, a pœna excusentur. (6.) Beneficium item restitutionis in integrum, quod Jurisdictionis esse *ex l. fin. C. ubi & ap. quem cognit. in integrum rest.* constat, Mulieribus recte competit. Hinc Joach. Wibel. *de contract. mulier. §. 7. n. 112.* Judices admonet, ut faciles sint in infringendis mulierum contractibus, quia facilius quam viri decipiuntur. Si ergo metu, cum natura foeminae timidiore sint maribus, Wesenb. *parat. ad tit. ff. quod metus causa. n. 3.* contrahat mulier, aut se suaque bona obliget, nihil agit: Itemque si vi vel dolo fuerit ad contrahendum coacta vel inducta, statim in integrum restituitur.

III.

III. Quoad jura mulierum in negotiis extrajudicialibus, contractibus, obligationibus. Gaudent itaque viduæ nostræ, cum reliquis foeminis viduisque (1) non solum beneficio restitutionis in integrum, si ex contractibus, pactis &c. obligaverint sese, & exinde fuerint læsæ, de quo modo dictum. Sed & (2) memorando beneficio S^Ci Vellejani. Hoc privilegium favorabile *v. Com. Lauterb. adh. tit.* prohibet foeminas sponsionis in se suscipere onus vel alio quocunque modo intercedere, ne scil. exinde damnum sentiant & pauperiores fiant *l. 21. ff. ad S^Ci. Vellej.* Intercedere autem hic est recipere alienam quamcunque & cujuscunque obligationem, sive veterem sive novam, sive re, sive verbis, vel quocunque alio contractu consistat. *l. 2. §. p. C. ult. 8. l. 8. §. 1. ff. l. 18. C. h. t.* Si itaque mulieres vel personam suam, vel bona sua

sua obligaverint, & exinde damnum senserint, tunc vel ipso jure ista obligatio seu intercessio nulla est, vel si valida est, (quod fit, si instrumentum publicum a tribus testibus subsignatum desuper sit confectum *l. 23. §. fin. C. h. r.*) quoad effectum in totum reprobatur, sive irrita redditur per SCtum hoc *l. 7. l. 16. in f. l. 23. ff. l. 9. C. h. r.* competitque eum in finem mulieribus SCti Vellejani exceptio, qua omnes actiones contra eas, ex intercessionibus talibus institutæ eliduntur. *l. 8. C. h. r. Lauterb. Comp. ff. eod. tit.* & sicuti generaliter in omnibus intercessionibus subvenitur hoc Senatus Consulto mulieribus *l. 1. pr. l. 2. pr. & §. 1. ff. l. 22. §. f. C. h. r.* ita specialiter etiam in iis pro marito, ubi perinde habetur ac si plane nulla intercessio facta esset per *auth. si qua mulier. C. h. r.* Enimvero cum hæc pro viro intercessio non sit hujus loci, restat ut paucis videamus, quibus in casibus valeat fidejussio vel intercessio pro extraneo facta. Cessat itaque exceptio SCti Vellejani (1) si callide & dolose intercesserit *l. 2. §. 3. l. 23. 30. ff. & l. 18. C. h. r.* (2) Si pretium intercessionis acceperit, *l. 23. pr. & §. 1. C. h.* (3) Si post biennium repetierit intercessionem *l. 22. C. h.* (4) Si pro allis, sed in effectu in suam utilitatem intercessit *l. 4. §. 1. l. 8. §. 1. l. 16. pr. l. 17. §. 2. l. 21. pr. l. 27. §. f. ff. l. 2. C. h.* (5) Si de hoc SCto edocta eadem renunciaverit, *arg. l. per C. de pact. l. f. §. per ff. h. auth. matri & avia. C. quando mul. tut. off. fung. potest.* (6) Si intercessionem juramento confirmaverit, licet de beneficio SCti non fuerint certiorata, *arg. c. 9. x. de jureur. l. 1. cum seq. auth. C. si advers. vendit.* Franzk, *h. t. n. 27. & 28.* (7) Si foemina pro dote inter-

ter-

recedant *l. 12. l. f. C. h. l. 41. pr. de Jure dot. ut & (8) Si pro servo manumittendo manumissionis pretium promittant l. p. C. h. (9) Si apud minorem pro alio intercesserint. l. 12. ff. de minor. tunc enim privilegium ætatis est potius Vellejano. Bartolus ad d. l. 12. in f. de minor. l. 32. pr. h. (10) Si creditori ignotum sit, ab initio mulierem intercessisse l. 4. pr. l. 11. 12. 17. pr. l. 19. §. f. l. 28. §. 1. h. t. l. 1. C. h. (11) Si statuta & jura contraria adsunt. Hahn *adh. t. in f. sic Noribergæ mulieres mercatrices, die zu offnen Kram und Laden siben / omnes contractus legitime ineunt, valideque intercedunt, Reform. Noric. Tit. 28. leg. 6. Hujus porro S^Ci tantus est favor, ut non solum mulieribus pro alio intercedentibus earumque hæredibus l. 20. C. h. sed etiam earum fidejussoribus competat hoc privilegium, l. 16. §. 1. h. imo & procuratoribus eorum l. 30. §. 1. h. aliisque qui mandato mulieris intercesserunt, & pignus dederunt, l. 6. 7. ff. h. l. 2. ff. quæ res pign. vel. hyp. dat. oblig. non poss.**

IV.

IV. Quoad Jura in carceribus, torturis & poenis. Cum natura ad vitia simus procliviores, cumque secundum effatum Solonis: Nemo ante obitum sit beatus, & unicuique contingere possit, quod cuique; idcirco nulli, Viduis Clericorum & Professorum non peccandi privilegium, vel delictorum veniam, vel immunitatem a torture (uti loquimur) asserenti concedimus. Accidit enim & accidere potest, ut innocentibus etiam sæpenumero processus criminalis nobis decernatur, si suspicionibus gravamur fortibus, licet falsis, cum secundum externa saltem judicet

Judex

Judex indicia. Cum autem Reip. interfit, ne crimina maneat impunita l. 13. ff. de offic. pref. mulieres sicut & mares poenis subjaceant, oportet, hoc tamen illæ habent singulare, quod plerumque mitius puniantur l. 5. §. 3. C. ad L. Jul. Maj. & propter imbecillitatem magnum in poenis habeant favorem. Siquidem (1) non incarcerantur ob causas civiles & pecuniarias seu debita, quod privilegium ipsis Justinianus (ideo a Petro Greg. Tholos. & Laur. Valla uxorius dictus, præcipue cum & Nov. 8. c. 1. conjugem suam Theodoram reverendissimam dixerit,) in Nov. 134. c. 9. munificentissime impertit, hinc desumpta auth. hodie C. de custod. reor. Matth. Wesenb. parat. de cession. honor. n. 3. in f. Quod Dd. ita communiter interpretantur, ut idem dicendum sit, licet mulier vel vidua speciali pacto se ad carcerem obligaverit, Matth. Coler. de process. exec. p. 1. c. 6. n. 109. Carpz. p. 2. c. 21. d. 8. (2) Torturæ non subjiciuntur negantes, si sint prægnantes vel puerperæ, vel partum adhuc lactent: ad quæ tria Scabinos Lips. optime respexisse testatur Carpz. p. 3. c. 118. n. 58. Es wird aber die scharffe Frage / weil die Gefangene schwangers Leibes ist / biß so lange sie ihrer weiblichen Bürden entlediget / und des Kindes genesen / auch die 6. Wochen um seyn / billig eingestelt / und hernach dermassen verrichtet / daß auffm Fall sie ihr Kind selbst nehet / demselben an Nahrung kein Abbruch geschehe. Quemadmodum autem torturæ non subjiciuntur negantes si sunt prægnantes &c. ita multo minus confessæ & convictæ (3.) poenam mortis sustinent, sed executio, sicuti tortura, differenda est, ne foetus cum ipsa ma-

E

tre

tre extingatur & pereat l. 3. ff. de panis 18 ff. de statu hom. Struv. exercit. 3. thes. 3. in f. Etiam si pragnans sit unius diei, vel in ipso carcere illicito coitu pragnans facta sit, Gothofredus ad d. l. 3. de panis Carpz. p. 3. q. 118. n. 54. & 55. ita similiter Scab. Jenens. 1646. responderunt: Vor der Execution ist zuzorderst durch erfahrene und geschwoene Medicos und Hebammen ob N. N. schwanger sey / gewisse Erkundigung einzuziehen / und wosern sich die Schwängerung befindet / die Todes-Straffe bis nach der Geburt zu differiren / dieselbe aber innmittelst in seidslicher custodia zu behalten / Richter p. 1. d. 7. n. 4. (4) Nec fustigatione puniatur pragnans rea si ad medium pariendi tempus pervenerit, quia facile abortus sequi potest; in pragnante autem per paucos saltem dies septimanave, non differenda est fustigationis executio, cum cesset ratio, nimirum metus periculi partus. (5) Mitior est sententia in filiabus reorum criminis læsæ Majestatis quam in filiis. Cujus criminis tanta est atrocitas, atrocitatisque tanta est poena ut non solum reus gladio feriat, bonis ejus fisco addictis, sed & filii inaudito plane juris exemplo poenam criminis hant paterni. l. 5. pr. & §. 1. ad Leg. Jul. Majest. Memorabilia hujus privilegii in d. l. 5. §. 1. verba operæ erit pretium hic adducere integra: filii vero ejus, quibus vitam Imperatoria specialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni h. e. hæreditarii criminis exempla metuntur) a materna vel avita omnium etiam proximorum hæreditate ac successione habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sed perpetuo egentes & pauperes

peres, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta perventiant: sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit & mors solatium & vita supplicium. Et licet alias delicta teneant suos autores *t. t. C. ne filius pro patre*. Attamen hujus atrocissimæ poenæ ea est ratio, quod in filiis metuantur exempla paterni & hæreditarii criminis, quasi ejus semina in ipsos propagata sint; uti documentis hodiernæ historiæ non unis probatum iri potest. Hæc cum ita sint, cumque durissima Masculi hoc in crimine habeantur, attamen foemina nihilominus hic excipiuntur; quippe filiabus falcidia ex bonis matris conceditur, sic enim habetur *l. 5. §. 3. ad filias sane eorum quotlibet numero fuerint, falcidiam tantum ex bonis matris, sive testata sive intestata decesserit, volumus pervenire, ut habeant mediocrem potius filie alimoniam, quam integrum emolumentum ac nomen heredis*. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus. Cum quo ex asse convenit *Aur. Bull. c. 24*. Amplius (6) Foeminae s. viduæ præ viris privilegium habent, in crimine adulterii, ubi Justinianus equidem imprimis utrique adulteranti tam viro quam uxori ab initio gladii poenam dictavit. *§. 4. F. de publ. Jud. Junge l. 30. in f. C. ad Leg. Jul. de adult.* attamen in mulieribus eam postmodum novo jure ite correxit, mitigavitque, ut loris fustibusque castigata in monasterium detrudantur in perpetuum, nisi mariti intra biennium ipsis ignoscere & recipere eas velint. *auth. sed hodie C. ad L. Jul. de adult.* Quod adhuc hodie in terris Saxoniae observatur. *Matth. Wesenb.*

paratit. de Adult. n. 19. vers. Saxones apud quos. Deficientibus a monasteriis virgis caesæ in perpetuum mittuntur exilium Matth. Coler. p. 1. d. 176. n. 10. & seqq. Matth. Berlich. p. 4. c. 27. n. 25. Carpz. p. 4. c. 19. d. 1. in f. Richter. d. 88. n. 88. ubi tale præjudicium: Da die Gefangene geständig / daß noch nicht 5. Jahr verlossen / da sie solchen Ober-Hureren getrieben / und H. H. auff obgedachten seinen Bekändnuß willig verharret / so wird er wegen solcher Ober-Hureren mit dem Schwerdt vom Leben zum Tode gerichtet; aber die verhasste B. T. ist mit Staupen-Schlägen der Herrschafft ewig zuverweisen / V. R. W. vid. Carpz. p. 2. q. 53. num. 31. ubi simile præjudicium adduxit. Favorabili item beneficio subvenitur porro (7) virginibus, viduisque in causa stupri. Jure enim divino Exod. 22. v. 16. & 17. & Deuter. 22. v. 28. & seqq. itemque Jure Canonico c. 1. x. de adult. vel dotentur vel ducantur, cum quo concordat Nov. El. August. Const. 27. p. 4. ubi: Da eine ledige Manns-Person eine Jungfrau oder unberichtigte Wittve beschläfft / und er (wie doch billig geschieht) dieselbe zur Ehe nicht nehmen will / so soll er sie ihres Standes und Herkommens nach dotiren / und da sie von ihm Leibes-Frucht hat / dieselbe auff gerichtliche Ermäßigung alimentirea nec non hodierna praxis Qualis interim iure civili stupratoribus poena sit statuta, pete ex §. 4. F. de publicis Jud. Etsi vero mulieres viduaeque stupratae enumeratis beneficiis gaudeant, tamen poena aliqua nihilominus efficiendæ sunt per l. 13. ff. de Offic. Praef. Sed mitiori quam stupratores, carcere nimirum vel temporali relegatione. Cæterum de stupro violento aliud erit

erit dicendum, cujus poena gladii est Ord. Crim. Carol.
art. 119. Land-Recht Lib. 2. art. 13. (8.) Favorem in
 criminalibus specialem mulieribus competentem li-
 cet quidam autement, quod eas non suspendi in causa
 furti, sicuti masculos, sed insutas aquis suffocari jusserit
 Imp. Carol. V. *art. 159. Ord. Crim.* nescio tamen quæ-
 nam sit durior poena, licet suffocationem plurimi mi-
 tiorem arbitrentur. Quæ quidem hodie rarissime obti-
 net, sed loco illius gladii. Jure Saxonico certe alibique
 suspendii poena indistincte in maribus æque ac foemi-
 nis ob furtum commissum locum habet, *Land-Recht*
art. 13. Lib. 2. Elect. Const. 82. Potius favorabilis in
 viduis beneficium ratione furti autumo in eo casu, si
 durante matrimonio aliquid furatæ marito fuerint,
 tunc enim post ejus mortem non furti tenentur, sed
 saltem rerum amotarum judicio a mariti hæredibus
 conveniuntur *l. 1. & 2. de act. rerum amot.* quamvis a
 Magistratu extra ordinem, mitius tamen coerceri pos-
 sint. *Wesenbec. paratit. ff. de furtis. n. 8.* Secus si solu-
 to matrimonio furatæ fuerint, tunc enim ab hæredi-
 bus actione furti omnino conveniri possunt. *l. 3. pr. de*
act. rer. amot. Tandem (9) in puncto raptus iterum
 favorabilis est Imperator Justinianus, virginibus, ma-
 tronis honestis, viduisque, dum in *l. unica C. de raptu*
virg. in raptorem non solum poenam mortis statue-
 rit, sed & omnia raptoris bona virgini vel viduæ
 attribuerit. Jure Canonico tamen permittitur, si
 velint, inter raptorem & raptam matrimonium, *in c.*
ult. & pen. de raptor. quo casu remitti tunc solet poena
 capitalis, quod & hodie receptum, Scheidewino te-

Itē ad §. 10. *f. de publ. Jud. n. 3.* & Carpz. p. 2. qu. 75. num. 68. nec non Schilter *Exerc. 49. ad ff. §. 105. in fin.*

CAPVT III.

Jura proponit Viduarum Clericorum & Professorum, quae ipsis cum reliquis Viduis sunt communia.

I.

Jura Viduarum communia nunc recensenda. Singulare itaque beneficium 1) est, quod cum consuetudine hodierna filia nubens exeat e potestate patris, transeatque in tutelam maritalem. *Gen. 3. v. 16. Carpz. de Jure fam. sing. decad. 1. pos. 2. n. 4.* Vidua tamen facta non recidat in patriam potestatem per *l. 12. de adopt. l. 6. C. de sent. pass.* sed a potestate mariti liberetur sique juris efficiatur. 2) quod retineat non solum nomen & familiam, sed & dignitatem, conditionem & honores mariti, *l. 8. ff. de Senar. N. 22. c. 36. l. 13. C. de dignit. l. ult. C. de incol. l. 6. de Profess. & Med.* quia fictione quadam juris matrimonium adhuc stare censetur Perez *ad tit. C. de dignitat. N. 55.* diciturque illa esse in familia mariti proxime defuncti, repræsentatque imaginem ac jus defuncti mariti, Baldus *ad L. pignoris 11. C. de pignor. act. n. 2. Goedd. in comm. ad l. 195. §. fin. de V. s.* hinc reverentia ipsa liberis præstanda, Sutholt, *diff. 2. aph. 6.* cum jus parentum commune habeant fæminæ, licet non patriam pote-

potestatem in libros §. 10. *l. de adopt.* Jura Viduarum communia consistunt 3.) porro in adoptione. Licet enim regulariter adoptare prohibeantur §. 10. *l. de Adopt. l. 5. C. eod.* quia neque naturales liberos habent in potestate. *d. §.* attamen ex singulari gratia Princeps in solatium liberorum amissorum iis hoc permittit *d. §. 10. & l. 5. C. de Adopt. l. 29. §. 3. ff. de inoff. test.* nec interest quicquam, utrum liberi in acie, an vero in otio mortui fuerint. Schneidew. *ad d. §. 10. n. 6.* Huic adoptioni similis est hodie moribus recepta unio prolium, die Ein-Rindschafft / quam Viduæ etiam ad secunda vota transeuntes facere possunt, auctoritate tamen magistratus, & Judicis competentis exacta causæ cognitione, & publica insinuatione interveniente, præsentibus & consentientibus ipsis liberis uniendis, aut eorum nomine tutoribus vel curatoribus & consanguineis, qui provideant, ne res ad concordia vinculum comparata, discordias inter liberos excitet in nimia facultatum inæqualitate, Gail. *2. obs. 125.* 4) In tutelæ munere, de quo pluribus supra *cap. 2. §. 1. n. 3.* actum.

II.

Et 5) in privilegio ratione citationis & appellationis ipsis singulariter concesso a Constant. *in l. unic. C. quand. Imp. inter pupill. &c.* qui illius, quod pupillis aliisque miserabilibus personis indulsit, viduas etiam participes fecit. Concessit enim primo, ut Viduæ adversarios suos convinentes, possint statim in prima instantia, omisso iudice inferiore curiam Principis adire, secundo ut Viduæ citatæ ad curiam Principis,

cipis, cognitionem ob sumptus & alias molestias declinare ac deprecari possint, nec terminos provinciarum suarum egredi teneantur. Licet hodie per pactum inter Status & Imperatorem, Principes Imperii Viduarum aliarumque miserabilium personarum causas, intermedio Judice non omisso, decernant, processusque in Camera aliter non instituatur, nisi in casu denegatæ vel protractæ justitiæ, tamen ad Statuum & Principum Imperii summa tribunalia, inferiori iudice prætermisso, eas etiam extra casum denegatæ justitiæ adhuc immediate confugere posse, attestatur Carpz. *lib. 2. Resp. Elect. 19. Neuenhan. membr. 3. sect. 5. lit. D.* Nihil enim obstat, quo minus Status Imperii prædictam Imperat. Constantini sanctionem in suis terris in usum revocare possint, uti tradit Hilliger ad Donell. *lib. 17. cap. 20. lit. D.* Sed non incongrue hic quæritur, an dictæ personæ privilegiatæ possint uti suo privilegio contra personas alias privilegiatas? quod non obstante Christineo *vol. 2. decis. 166. n. 7.* negandum, propter vulgarem regulam, privilegiatus contra æque privilegiatum non utitur jure suo, *arg. l. 8. de Excus. l. 12. §. 1. C. qui pot. in pign. l. 11. §. 6. de Min.* Quando itaque duo privilegiati concurrunt, tunc pro privilegiatis non habentur, *arg. dd. LL. proinde Actor privilegiatus Rei æque privilegiati forum sequi tenetur, Covarr. c. 6. n. 4. & seq.*

III.

Jura Viduarum communia consistunt porro (6) in Dote, in der Mitgift / Mitgab / H-vrath. Gut / quæ Viduæ debet marito defuncto restitui, & quidem

dem res mobilis intra annum, res immobilis autem statim a tempore mortis mariti, *l. unic. §. 7. vers. exactio C. de R. U. A. i. e. post decedendum auth. Sed neque C. de sepul. viol.* Interea temporis Vidua, si inops sit, ab hæredibus mariti ali debet. *Wesemb. paratit ff. sol. matr.* præcipue si illi in solvendo moram committant, quæ mora alias fructus dotis ipsis percipere injuste faceret. *Neunhan memb. 2. f. 15. lit. A. & m. 3. f. 1. lit. C.* Competit eapropter Viduis tacita hypotheca in omnibus mariti bonis, *l. unic. §. 1. C. de R. U. A.* Et quidem cum privilegio prælationis, ut omnibus aliis creditoribus etiam anteriora Jura habentibus in concursu præferantur, *l. 30. C. de jur. Dot. l. f. §. 1. C. qui pot. in pignor. Nov. 97. c. 3. Nov. 109. c. 1.* Sed num hodie etiam mulier sive Vidua ratione dotis omnibus præferatur mariti Creditoribus, etiam expressam anteriorem hypothecam habentibus? quæstionis est: Plurimi putant ob *d. l. f. C. qui pot. in pign.* Affirmantium sententiam consuetudine receptam esse, uti asserit *Ant. Gomez. ad. l. 50. taurin. 39. Donnell. de pignor. tit. qui pot. in pign.* nec ab eo recedendum admonent alii citati a *Petro Barbosa in l. 1. n. 4. ff. sol. matr.* qui contrariam sententiam probabiliorrem esse ipse contendit. Hoc amplius testatur *Mynsinger. ad §. 29. n. 51. & seq. F. de act. & Cent. 4. O. 13.* dicens: post multam disputationem hoc etiam in Camera Imperii obtinuisse. Sed verior est Negantium sententia, cum privilegia unius in alterius odium non extendantur *l. 4. C. de emanc. lib. c. 11. X. de foro compet.* contrariumque in camera Imp. suis temporibus observatum fuisse contra *Mynsingerum* referat *Gail.*

2. O. 25. n. 10. Durum enim esset alicui id, quod sibi opera & cautione acquisivit, auferre, Carpz. dec. 5. pos. 4. n. 21. Hinc Ant. Faber in Cod. l. 4. t. 8. def. um. n. 2. ait: conditionem anterioris creditoris hypothecarii per dorem non posse fieri deteriore, & Justiniani Constitutiones non amplius esse in usu. Quod etiam defendit Carpz. p. 1. const. 28. d. 65. n. 15. & seqq. approbatur ab Elect. Sax. August. Const. 28. in verb. Nach diesem soll des Schuldners Eheweib / mit ihrem eingebrachten Gut / so viel sie das das erweisen kan / allen andern Gläubigern / so nicht eine ältere ausdrückliche Verpfändung haben / vorgezogen werden. Sed si mulier hoc privilegio gaudere velit, necesse est, ut dos revera illata & numerata sit, t. t. de dote cauta non numerata, quæ illatio, quia facti est, a muliere probari debet d. Const. Augusti 28. verb. So viel sie das erweisen kan. nec sufficit confessio mariti, hac enim sibi ipsi & suis heredibus, non vero creditoribus suis nocere potest maritus, Mynf. cent. 1. O. 61. Gail. L. 2. O. 81. n. 21. Tandem cessat hoc prælationis privilegium, si mulier eidem renunciaverit, l. 11. 21. C. ad Sc. Vellej. Zanger de except. p. 3. c. 11. n. 41. & seqq. 7) In bonis paraphernalibus, & 8) in donatione nuptiali sive propter nuptias, in Gegen-Vermächtniß oder Wiedergeld / quæ mulieri in remunerationem dotis constituitur, Viduæ similiter habent tacitam hypotecam. l. 12. §. 2. C. qui pot. in pign. N. 97. c. 3. sed non jus prælationis d. l. 12. §. 2. Mynf. C. 5. O. 4. Imo in foro Saxonico receptum, ut propter hanc donationem saltem inter chirographarios referantur Ord. Jud. Elect. Sax. t. 43. §. So viel dann ic. Carpz, p. 1. c. 28. def. 91. & p. 2. 6. 24.

6. 24. def. 6. Simile hypothecæ Jus, sine prælatione
 tamen 9) Vidua habet in dotalitio, donario, dotario
 sive victalio, in Leib-Geding / Leib-Zucht / Leib-Gut/
 Wittthum / quod species quædam donationis propter
 nuptias est, Boc. c. 11. n. 4. Wibel. de contract. mul.
 c. 3. §. 2. n. 106. Neuenhan. m. 2. f. 6. lit. B. & propterea
 ita vocatur: Daß solche Vermachung mit dem Ge-
 dinge aufgerichtet / daß dieselbe die Frau auf ihr Leib
 und Leben haben soll / und weiter nicht / denn sie mag
 dieselbe zu eigen nicht behalten / Land-R. lib. 1. art. 32.
 de quo videtis Rothschild Tr. vom Leib-Geding. Lu-
 cratur porro 10) Vidua arrhas sponsalicias, Germ.
 Hand-Treu / Mahl-Schah / in symbolum promissi &
 implendi matrimonii datas, secundum consuetudinem
 plerorumque locorum, Laimann. in Theol. moral. l. 5.
 tr. 10. p. 1. c. 1. n. 8. Surd. decis. 116. per tot. qui idem
 obtinere 11) in specie de annulo nuptiali, qui in be-
 nedictione sacerdotali dari solet, asserit. Sic etiam
 12) lucratur sponsaliciam largitatem, quæ fit a marito
 ad amorem conciliandum, Perez in tit. C. de donat. an-
 te nupt. n. 11. Lauterbach. tr. de arrha th. 79. Item 13)
 Dona nuptialia, die Braut-Tafel-Gelder / quæ ab ami-
 cis noviter nuptis offeruntur, Carpz. 3. c. 22. d. 1. 2.
 pro dimidia parte Hahn. ad Wesenb. p. 2. pag. 242.
 Similiter accipit Vidua 14) Morgengabam sive Mor-
 ganaticam, die Morgengabe / quæ dupliciter accipitur
 vel late pro certis quibusdam bonis post mortem ma-
 riti viduæ debitis, nimirum pro pecudibus foemellis,
 Land-R. lib. 1. art. 34. post pr. Alles Feld-gängige
 weibliche Viehe / Kühe / Kälber / Ziegen / Feld-gängige
 Schweine / unbefüllere Mutter-Pferde / die alle Tage

zu Felde lauffen / und man noch nicht angespannt hat:
 masculini vero sexus huc non pertinent, ceu resp. *Lips.
 M. Jun. A. 1543.* ibi: So wohl anderer männlichen
 Thiere hat sich die Wittwe als Morgengabe nicht an-
 zumassen; vel *stricte* pro dono gratioso, quod consi-
 stit vel in torque aureo vel alio clinodio, vel etiam
 certa pecuniae summa, *Gloss. Ordinat. Land. R. lib. 1.
 art. 2. n. 7.* in virginitatis praemium sive primae noctis
 praemium data, *Cuj. 2. feud. c. 9.* *Wetsbild art. 22.* de-
 scribit ita: Morgengabe ist eine solche Gabe / die ein
 jeglicher Mann von Ritters- Art seinem Weibe gibt des
 Morgens / wenn er mit ihr zu tische gehet. *Uc & 159*
vestimenta sive ornamenta muliebria, jocalia dicta,
quae in quibusdam locis sponsae a socero vel sponso
mittuntur, ut eo ornatio ad eum deducatur. *Neuhan.
 m. 3. f. 3. lit. B.* Quid obtineat in vestimentis, quae
 constante ei donavit matrimonio, vide apud *Gail. 2.
 O. 91.* *Lucratur 16)* munera natalitia & xenia, si sunt
 modica, & quicquid maritus ei constante matrimonio
 donavit, sive donatio ista firma per se fuerit, sive morte
 mariti confirmata. vide *Gail. d. l. n. 1. 17)* De Jure
 Saxonico etiam Vidua porro accipit Cibaria domestica
 s: comestibilia, das *Mustheil* / pro dimidia parte, quae
 in aedibus mariti post tricesimum diem reperiuntur,
 etiamsi non pro unius, sed plurium annorum necessi-
 tate sufficiant. *Georg. Schulz in parat. Const. Div. Aug-
 gust. Elect. Sax. lib. 2. Constit. 36.* ita Cibaria describit:
 Die Helffte aller Hof- Speise / welche zur Zeit des Man-
 nes begebenen Todes. Fall vorhanden gewesen / und nach
 dem dreystigsten Tag überblieben / als nemlich / von al-
 lem Fleische / gefalshen und ungesalshen / von gemästen
 Schweiß

Schweinen / so zerhauen und zerlegt / Spect. Seiten /
 Hechte / Karpfen groß und klein / was vor die Haushal-
 tung im Kasten / Neuen oder Haltern / nicht aber in
 Teichen gestanden. Item : Würste / Heeringe / alles Ge-
 träncke / Wein und Bier / Rosend / alles Getreidig an
 Korn und Weizen / es sey getroschen oder nicht / aufm
 Boden oder in der Scheunen. Item : Erbsen / Hirsen /
 Graupen / Rübesaam / so eingesamlet. Item : Butter /
 Schmalz / Käse / Honig und allerley genießlicher Vor-
 rath / so zu essen und zu trincken dienet. & denique de
 eodem jure 18) Geradam, das Geräthe / unde etiam
 Hausgeräthe / quæ consistit ut plurimum in vestimen-
 tis, linteamentis, mundo aliisque ad muliebria perti-
 nentibus rebus mobilibus. Licet adhuc variant Jura
 & Collegia Saxonica, in quibus proprie rebus consi-
 stat. Neuhan. m. 4. th. 3. lit. b. Hanc transmittere di-
 citur maritus ad uxorem post mortem ejus, Schürer
 de Success. ab. intest. tit. 4. vom Unterscheid der Güter.
 Goldbeck. de success. Gerad. Sax. c. 1. n. 4. etiamsi eam
 ipse constante matrimonio in usum familiaris rei com-
 paraverat. Quæ omnia ac singula cum post mortem
 mariti plerumque & ex consuetudine locorum, præ-
 cipue Saxonix, Viduæ, cum primis Nobiles, sibi fa-
 ciant & acquirant propria, adeo ut etiam in iis omni-
 bus recensitis bonis tacitam habeant hypothecam.
 Neuhan. m. 3. f. 3. lit. D. in fin. per l. fin. C. de pact. conv. l. 29.
 C. de jure dor. non tamen cum prælationis privilegio; at-
 tamen negandum non est, omnium primo in hisce
 casibus ad pacta dotalia respiciendum, illique præter-
 ea, quod inter conjuges testamento actum est, stan-
 dum esse. Licet de cetero Professores, cum primis vero

Clerici, quorum nil nisi liberos & libros relinquere proprium quasi est, ut plurimum vel nullas vel non adeo divites accipiant dotes, neque eapropter etiam remunerationes vel alia dona matrimonialia frequentia sint apud illos in observantia; cum tamen exempla veritatis luculentissima documenta, licet rara, & per hæc contrarium orbis nobis exhibeat hodie Christianus, Professoresque, imprimis Jcti, sæpenumero ob insignia eorum merita, Nobiles creentur, ipsique feuda nobilia aliaque prædia possideant, non ausim hæc privilegia præcipua eorum Viduis penitus in dubium vocare.

IV.

Consistunt denique privilegia viduarum communia (19) in successione. Succedunt enim Viduæ deficiente omni sanguinis linea, i. e. deficiente omni liberorum, parentum & propinquorum legitima vel naturali successione, ex *l. un. C. unde vir. & ux.* Prætor enim æquitatis semper amans, iis, fitco excluso, dedit bonorum possessionem intra centum dies utiles petendam. §. 4. *l. de bon. poss. l. 3. ff. unde cognat. l. 2. C. qui admitt. ad bon. poss.* Quam successione prætoriam deinceps confirmarunt Imp. Theodos. & Valent. in *d. l. un. C. unde vir. & ux.* Sed hodie cum plerumque testamenta conjugum vel pacta dotalia adsint, ea ante omnia attendenda; deinde singulares constitutiones & statuta vel mores loci inspiciendi; quod si tamen hæc omnia non adsint, tunc demum recurrendum est ad *auth. Præterea. C. unde vir. & ux. Treutler. vol. 2. disp. 16. th. 6. lit. b. Struv. Exerc. 38. th. 39.* Est & alia (20) successio conjugum ex consti-
tuti

tutionibus novissimis Justiniani, qua viduæ maritis succedere possunt, etiam quando extant liberi vel ejusdem vel diversi matrimonii, in casu nimirum si maritus locuples decedat & vidua inopia laboret *Nov. 117. c. 5.* indeque desumpta *auth. Præterea C. unde vir. & ux.* Tunc enim vidua pauper quæ nullam unquam dotem intulit, tribus vel paucioribus liberis existentibus usum fructum consequitur in quarta omnium bonorum parte, quatuor vero vel pluribus viventibus, in portione virili *zu einem Rindsteil* proprietate liberis reservata. *d. N. 117. c. 5.* Si vero liberi sine prole præmoriuntur, ad matrem, non ad alios liberorum heredes, plena proprietate venit. *Fachin. 10. c. 72.* Idem erit dicendum, si prorsus nulli extant liberi, tunc enim præfertur vidua adscendentibus & collateralibus in illa quarta, & statim in ea etiam domino proprietatis potitur *d. N. 117. & d. auth. Struv. Ex. 38. th. 28. Perez. in Cod. b. 2. n. 3.* Quod si autem mater præmoriatur, tunc ususfructus revertitur ad liberos, & cum proprietate sic consolidatur seu conjugitur. Hoc privilegium etiam procedit, etiamsi dotem parvam intulerit, vel etiam legatum modicum acceperit, ex quibus tamen alimenta habere non possit, *Berlich. p. 3. concl. 26. n. 18.* tunc enim neque dos neque legatum in hanc portionem legitimam s. quartam imputari debet *d. auth. Treutl. d. 1.* Hinc Judici incumbet disquirere, quænam viduæ hic pauperes haberi possint *arg. l. 1. §. f. de jure delib.* vix enim est, ut extrema hic semper requiratur paupertas. Breviter hic quæro: Si vidua divites habeat parentes, a quibus ei succurri possit, an
tunc

tunc privetur hac successione, quod affirmandum censeo cum Hahnio ad Wesenb. *d. t. n. 2.* & Perez. *in Cod. eod. tit. n. 4.* Testamento etiam (21) viduæ a maritis possunt institui Neuhan. *m. 3. f. 11. l. 4.* Imo profunt iis etiam (22) pacta dotalia, modo non sint contra bonos mores *l. 5. & 6. ff. de pact. dotal.* utroque enim casu utplurimum iis optime prospici solet.

CAPVT IV.

Jura explicat Clericorum Professorumque viduis propria & singularia.

ORdine nobis proposito nunc devenimus ad Jura Viduarum Clericorum & Professorum propria seu specialia, quæ illas favore sat luculento a reliquis distinguunt Viduis. Cum itaque supra cap. 3. §. 1. n. 2. dixerimus, retinere viduas omnes mariti dignitates, quamdiu non nubant alii, hoc etiam intelligendum est de juribus, quæ ratione dignitatis vel status mariti, ipsis etiam post mortem illius competunt permanentque salva & intacta. Sic (1) viduæ Professorum gaudent privilegiis *in auth. habita. C. ne fil. pro patre. &c.* earum maritis concessis, *l. 3. C. de privil. Scholar.* & cum Professores a patrimonialibus muneribus sint immunes *l. 6. l. f. C. de Prof. & Med. l. f. §. f. ff. de muner. & honor.* viduæ quoque illorum (2) gaudent eadem immunitate *d. l. 6. & f. li.*

f. licet alias foeminae a patrimonialibus minime sint immunes *l. un. C. de mulier. in quo loco mun. agnos.* Quae duo privilegia Viduis Clericorum etiam haud denegamus, praeterquam enim quod *in l. 2. §. f. C. de Episc.* semper a muneribus immunes perseverent, praerogativis omnibus Clericorum maritorum gaudentes, vel maxime a Professore ad Clericum validum deducitur argumentum, parilis enim in utrisque militat aequitatis ratio, meritorum scilicet gravitas. Vide interim Hunnium *in Comment. de Privileg. Studio-
sor. ad auth. habita. C. Ne fil. pro patre &c.* argumenta pro & contra *c. 1. qu. 6.* nitidissime proferentem, tandemque affirmative totam rem decidentem, ad quem L. B. brevitatis studio remitto. Ut taceam observatiam testari hodiernam communem, ab omnibus oneribus civium, pastorum viduas esse libras, nisi subsidia viduae quarant ex jure civitatis, v. g. Jure braxandi; tunc enim etiam oneribus istis subjacent, cum ad eum spectent incommoda, quem sequuntur commoda *l. 10. ff. de. R. F.* Quod etiam de viduis Professorum dictum volumus. De immunitate autem ab omnibus oneribus publicis, ratione Viduarum Pastorum, in punctatione Ordinat. Ecclesisticae Schvvarzburgicae D. Frid. Lenzii, Cancellarii Schvvarzb. art. 16. von der Pfarrherrn und Schulsbedienten Immunitäten und Freyheiten §. 7. haec legimus: Auch soll eine solche Wittib mit habenden ihren Kindern / wann gleich derer Ehemann kein Bürger. Recht des Orts gewonnen hätte / so lange sie in Wittwen Stande verbleibet und es ihr beliebet / in solcher Stadt oder Dorff der Aufenthalt / wie auch aller
G. andern

andern nachbarlichen Gerechtigkeit Genießung / ge-
 gönnet / und darbey von der Obrigkeit / sie nicht allein
 geschüzet / sondern weil gleichwohl an unterschiede-
 nen Orten die Eingepfarrten auff ihren Kosten vor dem
 gleichen arme Pfarrwittwen einige Häuser verschaf-
 fen und halten : Denenelben Wittwen / wenn sie gleich
 ein eigenes Haus hätten / aber sonst keines sonder-
 lichen Vermögen wären / die persönliche Onera. als
 Wache / Folge / Hand-Dienste / Jagd / Fronen und der-
 gleichen / und zwar von der Zeit an / da die Pfarre
 Wohnung von ihr würcklichen geräumet wäre / die
 Gemeinde des Orths nachsehen.

II.

Clericorum Professorumque Viduis porro (3)
 Annus Graciae das Gnaden-Jahr beneficium est fa-
 voris plenissimum. Vi cujus ex speciali gratia Prin-
 cipis, ipsis post mortem maritorum salarium & re-
 ditus totius anni sequentis concessum est, perinde
 ac si adhuc mariti viverent. Praeter singularem gra-
 tiam (quam propter etiam Gnaden-Jahr / sicuti ve-
 nationes precario concessa, Gnaden-Jagden / item
 nummi a Principibus donari soliti Gnaden-Pfennige
 appellantur) neque requiritur hoc destituitur privile-
 gium, ad quam quippe princeps, cui humanitate
 nil gratius est, l. 57. pr. C. de Episc. & Cler. semper atten-
 dere debet. Hinc Ernestus Cothman Resp. Acad. 64.
 n. 20. scribit: Certe jus istud piissimum, justissimum, equis-
 simum & humanissimum esse, nemo sanus negabit, cum
 plerique Professorum & Ministrorum verbi divini
 totum pene vita tempus cum rei domestica angustia
 transigant, & suis liberis & viduis thesaurizare non
 possint.

possint. Exiguum enim stipendium habent, & negotia-
tionibus exercendis & lucris captandis operam impen-
dere non possunt, ut proinde viduas & liberos ipsorum
unius anni salario donare, eoque solatio reficere pium
sane & humanum sit. Hæc ille. Pastores enim cum-
primis vero Professores, post mortem famam quan-
doque sibi, liberis vero & familiæ famem ut pluri-
mum relinquunt, eorumque hereditas sine ullo cor-
pore, Juris intellectum habet, ceu festive scribit Linn.
de Jur. publ. Tom. 3. lib. 8. c. 3. n. 24. Priusquam au-
tem pluribus nobis de hoc agendum, non incongrue
erit hic monere, quod non semper hic annus pro in-
tegro s. continuo 365. dierum decursu sumatur, sed
sæpenumero tantum semestri spatium, quandoque
etiam quadrans indigitet, prout Juris est & consue-
tudinis in qualibet regione s. civitate. Sic in Saxonia
semestri spatium anni gratiæ nomine venit per *Con-
sist. Eccles. Elect. Sax. August. Ao. 1580. tit. von Immu-
nitätén und Freyheiten der Kirchen-Diener / §. Und zu
fernerer Gnade.* Inde etiam das halbe Gnaden-Jahr
dictum Carbz. *J. Eccles. lib. 1. tit. 12. def. 183. n. 5.* Sic
similiter Noribergensi in Territorio viduis Clericorum
& Professorum anni gratiæ salaria per semestri spa-
tium cedunt. Uti & in Marchia per *Ordin. Consist. de
Ao. 1573. tit. 23. §. Und über das sollen die Wittwen.*
Interim tamen passim per Marchiam specialibus con-
suetudinibus introductum, ut integri anni fructus per
annum gratiæ intelligantur, quas consuetudines
confirmavit Elect. Brandeb. in *Recess. Provinc. de Ao.
1653. §. Zum Sechsten. ibi: Zum Sechsten soll sich das
Gnaden-Jahr nicht weiter denn auf ein halbes Jahr er-
strecken /*

strecken; & paulo inferius: Da aber wegen Duration und Continuation des Gnaden-Jahres ein anders an etlichen Orten per statutum & observantiam de jure subsistentem introducirt / ist es dabey allerdings zu lassen. Porro de Academia Viadrina testatur Ill. Strykius in *disp. huj. arg. Professorum Viduis salarium integri anni exsolvi; idemque in civitate eadem ministrorum ecclesiæ viduis exhiberi.* Idem obtinet in Ducatu Megapolensi, Cothmann. *Resp. Acad.* 46. n. 17. Nec non in Pomerania, ubi semper viduæ istæ integri anni salarium accipiunt. vide Dedekin. *vol. 1. conf. Theool. p. 2. sect. 2. num. 16. p. 598.* ubi refert Ein Besenden der Theologorum in Pomern von Gnaden-Jahr der Pfarrer Wittwen de Ao. 1502. Competit itaque hoc privilegium Pastorum Ecclesiæ nec non Professorum viduis pro varietate locorum consuetudinum, vel per totum vel per dimidium anni spatium, tribuitque ipsis non solum potestatem in ædibus maritorum per istud tempus commorandi, sed & salarium integrum & tantum de pecunia numerata, frumento, decimis, fructibus, adeoque omnibus omnino redditibus percipiendi, quantum ipse maritus, si vixisset, per totum vel dimidium anni spatium acquisisset. *d. Ordin. Eccles. Elect. Aug. de Ao. 1580.* ubi inter alia signanter: der halbe Theil seiner Jahrs-Besoldung. *Ordin. Consist. March. loc. supra cit. ibi:* Und über das sollen die Wittwen und ihre Kinder nach Absterben der Pfarrer / noch ein halb Jahr in den Pfarren sitzen bleiben; & in Project der neuen Kirchen-Ordnung D. Frid. Lenzii, Cancell. Schwarzburg. relat. a D. Fritschio in *Tr. Juris Eccles. p. 3. art. 16.* von der

der Pfarrern und Schulbedienten Immunitäten und Freyheiten. §. 6. talia habentur verba : Einer verstorbenen Predigers Wittwen und leiblichen Kindern / aber keinen andern Erben / soll die Pfarr. Besoldung noch auf ein halb Jahr gefolget werden. Ratione autem Professorum supra alleg. Sereniss. Elect. Saxon. Aug. de Ao. 1569. ita rescripsit : Daß nach tödtlichem Abgang der Professoren und incorporirten Gliedmassen / derselben Weib und Kinder die Besoldung auf ein halb Jahr haben sollen. Nullum autem dubium est, quin, (ratione Pastorem Viduarum) præter modo memoratos reditus, etiam numeri Confessionarii, honoraria pro deductione funerum, aut pro Copulatione, item administratione baptismi &c. die Tauff. Gelder / Beichte Gelder / Leichen. Gelder und Copulster. Gelder &c. sub nomine salarii : der Besoldung / intelligantur, prout docet Carpz. *Jurispr. Confess. L. 1. def. 189. & 190.* Hoc autem quod percipiunt omne Viduæ nostræ, ipsis est dividendum cum liberis, si adsint, æqualiter, uti ex modo adductis *Ordinatt.* satis superque clare constat in verbis : derselben Weib und Kinder / Item : die Wittwe und ihre Kinder / nec non : Wittwe und leiblichen Kinder : quod Dd. ita explicant, ut etiam omnes liberi Pastoris, sive ex priore, sive ex secundo vel etiam tertio procreati fuerint matrimonio, de eo participant, uti præjudiciis variis id confirmat Carpz. *Jurispr. Eccles. lib. 1. def. 209.*

III.

Sed hic quæritur : quo tempore annus gratiæ incipiat, an sc. præcise a mortis tempore, an vero a finito anno officii, etiamsi initio illius anni mortuus maritus

ritus fuerit? In hac quaestione autem decidenda de anno deservito ut quaedam dicamus prius, opus erit. Est autem annus deservitus, quo Viduae Clericorum Professorumque (4) singulatim in quibusdam locis, tanquam beneficio gaudent, ab anno gratiae distinctus & separatus, nihilque aliud significat, quam jus percipiendi fructus ultimi anni, quo quis defunctus est, integros, licet initio anni decesserit. Vel aliter: Annus deservitus denotat salarium Pastorum & Professorum Viduis debitum, pro functione totius anni, etiam si ante completum annum ii mortui fuerint. Exemplo res fiet clarior: Titius parochus A. 1708. festo Michaelis officium suum auspicatus, sequenti (vel pluribus intermediis) anno, atque sic intra periodum anni nondum completam, circa Kalendas Septembris, vel festum Johannis, vel etiam circa festum Paschatis vel initio anni moritur ante terminum solutionis, tunc integrum totius anni salarium Viduae & haeredibus tanquam annus deservitus debetur. Vocatur annus deservitus, vel potius salarium anni deservitum: quippe quod fere promeruit defunctus, quodque ipsi tanquam demeritum solvitur. Hinc in *Ehurfürstl. Sächs. Kirchen-Ordnung General-Articuli* / quos refert *Fritschius Tract. Juris Ecclesiastici part. 3.* eo respexisse videtur *Sereniss. Elector*, dum *art. 41.* *wie es bey dem Abzuge des verstorbenen Pfarrers nachgelassenen Wittwen oder Kindern / mit Vergleichung gehalten werden solle /* ita scribit: *Es soll auch der Superintendenten, neben dem Collatore, Lehen. Herrn / Rath / Richtern und Gemeinen / eine billige Vergleichung machen / nach Gelegenheit des Inventarii, der Zeit des Jahrs / unter dem*

dem verdienten Gewächs auf dem Felde / und andern Einkommen der Pfarre / damit der Wittwen und ihren Kindern dasjenige / so der Vater seliger fast verdient hat / nicht entzogen / und doch die Pfarre nicht gar verödet und ausgeschöpffet werde. In quaestionis autem ante proposita resolutione, ad mores cujuscunque loci & num annus deservitus sit in usu, praecipue respiciendum. Equidem secundum *Constat. March. cit. loco* ex verbis: nach Absterben der Pfarrer noch ein halb Jahr in der Pfarre sitzen bleiben: colligere licet terminum, a quo annus gratiae sit inchoandus, perspicue, dicendumque videtur, viduis non competere annum deservitum. Sed cum annus gratiae beneficium sit speciale, ex Principis voluntate originem trahens, annus vero deservitus sive salarium anni residui, beneficium Juris communis, quod denegari nemini potest, non erit dubium, quin Professores atque adeo ob identitatem rationis Pastores praeter annum gratiae salaria sua annua etiam nondum emerita ad Viduas & haeredes suos integra possint transmittere. *arg. l. 1. §. 13. ff. de extraord. cogn. arg. l. 15. §. 1. C. de Advocat. 1. arg. l. 11. in f. C. de proxim. sacror. scrip. & arg. l. 3. C. de agent in reb.* Cum absurdum non sit Jure communi privilegiatum, etiam insuper novo & speciali privilegio gaudere uti casum in terminis quasi refert Imp. in *l. f. C. de domest. & Prosector.* quam vide. Sed num praeter annum gratiae, integri etiam illius anni, quo mortui fuere Pastores & Professores, salarium, ad Viduas & haeredes transeat secundum hodiernam observantiam, quaestionis est? Quod negandum in tantum; vel enim hodie saltem
 pro

pro rata temporis concedi solet, Carpz. *Jurispr. Eccles.* lib. 1. tit. 11. def. 170. ita in *Constit. Ord. Marchic.* sub rubrica: Was die Pfarrer in ihrem Abziehen oder Absterben / in den Pfarren lassen / auch ihre Erben von dem Einkommen der Pfarren ererben sollen. s. Darnach soll. tit. 23. concepta verba habent: Darnach soll ein jeder Pfarrer das Einkommen und Früchte der Pfarren zu jeder Zeit pro rata temporis haben und behalten. Vel salarium unius quadrantis tandum pendit consuevit. Cum enim hodie plerumque salaria Professorum & Pastorum per trimestria spatia dividantur, seu singulis anni quadrantibus solvantur, loco anni deserviti, non plus quam quarta annui pars salarii solvi solet. *Consilium Theolog. supra cit.* id ita exprimit. S. Solches hat nun in den Städten da stehende Hebungen an Gelde / Korn / oder sonst ist / keinen Zweifel / als das Viertel-Jahr / daren ein Prediger stirbt / sonderlich wo über ein Monat / oder mehr Wochen verschieden / wird mit ad annum deservitum gerechnet. Sic Ernestus Cothman *Resp. Acad.* 46. n. 18. scribit: in Academia Rostochiensis Professorum Viduas post mortem maritorum, salarium unius quadrantis, velut deservitum vel operarum appendicem capere, & præterea annum gratiæ habere, quo unius integri anni sequentis salarium accipiunt. Idem obtinere in Academia Viadrina testatur Stryk. *in laud disp. de Anno Gratia*, ubi Professorum Viduæ annum gratiæ habent, qui non nisi quadrante anni impleto, in quo Professor mortuus est, computatur. Quod etiam in Academia Wittenbergensi semper observari docet Suevus in *Const. Imp. Fridr. Peric.* 7. & ult. th. 3. ita, ut

ut si Professor in termino trimestris spatii Luciae, Reminiscere, Trinitatis aut Crucis, saltem post inchoatum illum objerit diem, Viduae & liberis non duorum tantum, sed & trium terminorum salarium debeat. (pro anno scilicet gratiae & deservito simul.) Regulariter itaque trimestria salaria loco anni deserviti hodie accipiunt, ubi tamen negandum prorsus non est, facile contingere posse, ut etiam annus deservitus integer, Professorum vel Pastorum, initio anni mortuorum Viduis debeat, praecipue si ipsa salaria fuerint annua, sive annuatim exsolvi solita. Enimvero, cum, uti dixi, omnia haec ex ordinationibus Ecclesiasticis vel statutis & consuetudinibus cujuscunque loci optime dijudicentur, idcirco supersedeo plura adducere & potius quaestionem breviter adhuc subjungo; An etiam diviti Viduae annus competat deservitus & annus gratiae? quod omnino affirmandum: cum vidua, quantumvis dives, nihilominus miserabilibus personis sit annumeranda. Dd. *ad c. ex parte 15. X. de foro comper.* Pruckmann. *de diff. utriusque sex. p. 2. art. 1. n. 3.* ibique allegati, quia capite suo orbata & defensore destituta est, & defuncto marito, nemo amplius est, qui ipsi prospiciat. Secus si renunciaverit huic beneficio, cum quisque favori suo pro se introducto renunciare libere possit *l. p. c. de pact.* uti infra *cap. 5. §. 5.* videbimus. Priusquam claudam dictionis meae de anno gratiae rivulos, adhuc quaestio resolvenda est residua: Num aes alienum a defuncto Pastore contractum ex anno gratiae solvi debeat? Quod negandum simpliciter: non enim ex hereditate ejus provenit, sed ex speciali commiseratione atque gratia

H

Prin-

Principis hoc salarium. Viduæ liberisque est indultum ad sublevandam egestatem; debita autem ex bonis defuncti solvenda sunt, non propriis heredum. *arg. Nov. 53. c. 5. Rauchbar p. 1. q. 25. n. 21. & seqq. Carpz. J. F. p. 2. c. 5. d. 10. aliique.* Et hæc adeo vera sunt, ut ne quidem arrestari hoc salarium anni gratiæ possit, cum arrestum in bonis alienis ad debitorem non spectantibus fieri non possit, *Matth. Berlich. p. 1. concl. 74. n. 46. multominus vero in iis, quæ alimentis sunt destinata, Martin. Coler. de alim. lib. 1. c. 13. n. 20.* Aliud vero obtinet in salario anni deserviti, quod demeritum quasi ipsi solvitur, de hoc enim, quia partem hereditatis constituit, & ad Successores hereditario devolvitur jure, recte æs defuncti alienum solvitur, *Rauchbar. d. l. Carpz. l. 1. def. 1709.*

IV.

Præter annum gratiæ & deservitum porro Viduis Professorum & Clericorum quibusdam in locis succurritur (5) certo viduo, mit etnem Wittwen-Geld / Gnaden-Geld. Sic in dulcissima patria mea Norica Viduæ nostræ ex speciali & munificentissima gratia Dominorum Nutritorum certa hebdomadaria subsidiat sat ampla habent, quandoque pro conditione Viduarum liberalissime augeri solita. Albi vero locorum in specie Viduis Clericorum prospicitur ex fisco pastoralis, dem Wittwen-Fisco, qui fere in omnibus Saxonix locis in usu est. Sic speciatim in Ducatu Saxonico Gothano Viduæ ex eodem fisco post mortem mariti primo anno symbolum 60. Imperialium, & postea per singulos annos, si ad secunda vota non transeunt, usque ad mortem 8. vel 10. Imperialium acci-

accipiunt. Et hoc non solum viduis, sed etiam, si illa non adest, liberis, qui non sunt majorenes, tribuitur: ipsis enim non solum symbolum sed etiam pecunia annua usque ad majorennitatem exsolvitur. Dispositionem hujus Pastoralis filci ex Ordinationis Ecclesiasticæ Saxo-Gothanæ (quam exhibet Fritschius in *tr. Jur. Eccl. p. 3.*) c. 5. arr. 4. Von der Pfarr: Wittwen tempore gratiæ, auch dem ihwen und den Schulmeisters Wittwen zu gut geordneten Fisco: placet hic transcribere integram, præcipue, cum & ad anni gratiæ & deserviti illustrationem non parum conferat: Wir wollen auch nochmahls / daß des verstorbenen Superintendentes / Adjunkten / Pfarrers und Kirchen-Dieners / Wittwen und Kindern / so ihr Brod noch nicht erwerben können / ein halb Jahr nach ihres Ehwirths und Vaters Absterben / in der Pfarr. oder Diaconat- Behausung den Sitz / darzu den halben Theil dero Jahrs: Besoldung / von Zeit ihres Absterben an / haben / und unterdessen der Pfarr. oder Diaconat-Dienst durch die benachbarte versehen / oder welches den Gemeinden viel nützlicher ist / die vacirende Stelle anderweit ersetzet / und vorher mit den Gemeinden gehandelt / oder sonstigen Verfügung gethan werden soll / daß dem neu-bestellten Pfarrer oder Diacono zu nothdürftiger Unterhaltung wöchentlich / bis zu Ausgang des temporis gratiæ, ein gewisses Deputat gereicht werde / doch sollen ermeldte Hinterlassene / auch die Gebäude und Güther in den Würden erhalten / wie ihre verstorbene Ehwirthe und Väter / Inhalts c. 3. *iii.* 6. dieser Ordnung zu thun schuldig gewesen. Und soll das Unter- Gericht / oder an andern Orten und

Ende / über welche deren noch keines angeordnet /
 der Superintendentens / neben dem Collatore, Lehen-
 Herren oder Beamten / eine billliche Vergleichung
 machen / nach Gelegenheit des Einkommens / und der
 Zeit des Jahrs über dem theils verdienten Gewächs
 auf dem Felde / und andern Einkommen der Pfar /
 damit den hinterlassenen Erben des verstorbenen Pfar-
 rers dasjenige / so derselbe verdienet gehabt / nicht
 entzogen / noch auch hingegen der neue Pfarrer ver-
 kürzt werden möge / und eine Zeitlang umsonst dien-
 enen müsse / sondern daß die Billigkeit hierin in acht
 genommen / und nicht etwan aus gefaktem Meid oder
 Abgunst dem einen Theil etwas vorenthalten / und dem
 andern zugewendet werde: Da auch solche Vergleich-
 ung in der Güte nicht mag getroffen werden / soll
 man den ganzen Handel mit allen Umständen an un-
 ser Consistorium berichten. Wir sind auch gemeinet /
 zumahl gedachter Pfarrer hinterlassene Söhne / wo
 dieselben bey der Schulen aufgezogen / und einen sol-
 chen profectum erlanget / daß sie unserer Stipendien
 und Beneficien fähig werden können / gegen schuldiger
 unterthäniger dem Verbündniß auff vorkommende Va-
 cansz damit zu begnädigen. Und die weil ferners die
 Pfarr Wittben und Waisen öfters in ganz dürfftig
 en Stande hinterlassen werden / als haben wir die
 Verordnung gethan / daß ein sonderbahrer ficus durch
 thümliche Mittel aufgerichtet worden / der von Zeiten
 zu Zeiten vermehret wird / daraus den Pfarr Witt-
 ben und Waisen / unserer Fürstenthum und Lande /
 zu ihrer besserer Hinbring und Erhaltung an die
 Hand gegangen / und zwar bald nach des Pfarrers
 Absters

Ahsterben / jeder Wittben und Waisen / von jedem
Pfarrer und Kirchendiener unseres Fürstenthums / ein
halber Thaler / durch gewisse Deputirte / eingebracht
und zugestellet / hernach aber alle und jede Jahr noch
zur Zeit zehen Thaler aus dem fisco, bis derselbe bes-
ser zunimmt und vermehret wird / da denn ein meh-
rers gereicht werden soll. Und wollen wir noch-
mahls / daß wie bey vielgedachten Synodo geschlos-
sen / diese gnädige Beysteuer / wie auch / was von
obgedachten halben Gnaden-Jahr ihnen zukommet /
von keinem Creditore in Anspruch genommen / sondern
gedachten Wittben und Waisen zu ihrem Unterhalt
frey gelassen werden soll; welche Verordnung denn
wir auch auf den ebenen massen neu-angerichteten
Schulmeister-Fiscum hiermit erstrecken thun.

Subvenitur etiam (6) Viduis Pastorum hodie
temporali habitatione, mit einem Wittwen-Sitze.
Hinc ubique fere locorum in civitatibus certas ædes
in vernaculo nostro Wittwen-Häuser vocatos, vide-
mus his destinatas. Qua in re etiam Illustris & nun-
quam satis laudanda Respubl. Patria, sicuti de omni-
bus, ita sane de habitatione omnibus omnino Pasto-
rum vel in-vel extra urbem demortuorum Viduis
prudentissime prospexit, districtus, sat ampli Coeno-
bio Carthusiano, vulgo die Carthaus dichte, ad hunc
finem aptato, ubi pleraque Viduarum ab omnibus
civitatis operibus immunes commodissime commo-
rari possunt, usque dum vel secunda ineunt vota,
vel satis concedunt. Tales autem ædes, Wittwen-
Häuser non solum libere ac pleno qualisque proprio
jure

jure inhabitare solent, sed & aliis locandi licentiam plerumque habent, si vel ipsæ inhabitare nolint, vel proprias ædes possideant: Hoc enim nihil obstat, quo minus commodis habitationis jure sibi debitæ, per elocationem alteri factam frui possint, cum & Viduæ divites anni gratiæ capaces sint, uti supra ostensum. Interim sæpenumero accidere potest, quod ædes istæ omnes jam sint occupatæ; quo sane in casu tunc Pröviores Ecclesiarum, die Kirchen: Pflegere / Viduis aliam domum comparare (vel etiam pecuniam pro habitatione exsolvere) quibusdam in locis tenentur, quam tamdiu tenent, usque dum status mutatio in reliquo Viduarum ordine contingat.

VI.

(7) Cum alias in genere maritorum Viduæ gaudeant & fruantur juribus collegii, cujus maritus fuit particeps, sic enim Viduæ artificum possunt artificium per idoneum servum exercere, quem apellant *Mi-ster: Gesellen / Taffelschneider* / Perez in c. vii. de murileg. & Gynec. n. 3. Steph. de Jurisd. lib. 3. p. 1. c. 19. n. 17. P. Gregor. lib. 9. syn. c. 4. n. 18. qui postmodum per matrimonium Viduæ Domini sui acquirit jus opificii vel artificii, evaditque magister idoneus. Hinc nec defunctorum Ecclesiæ Ministrorum viduis invidendum erit hoc jus singulare, in multis præsertim. Pomeraniæ, Marchiæ, Ducatus Megapolitani provinciis, consuetudine & moribus inveteratis magis quam lege obtinens, Finckelthaus, de Jur. Patron. c. 6. n. 38. quo, ut in parochiis Viduæ retineantur, ambidenti parochiam vacantem non aliter patet aditus, quam si prædecessoris defuncti viduam vel filiam in-

UXO-

uxorem duxerit. Non hic multis disquiram verbis, num successio hæc in ecclesia hereditaria, qua & libertas matrimonii infringitur, & vocatio redditur illegitima, quaque indignus digniori sæpenumero præfertur, ex solo Viduæ amore non raro lascivo, admit-tenda sit, nec ne? cum iam diu inter ipsos etiam Theo-logos immensis scripturæ voluminibus disceptatum de hac re acriter,

— — — & adhuc sub iudice lis sit;

sed hoc saltem dicam Carpzovio de *J. F. S. dec. 1. pos. 9.* placuisse, eum, qui opus pium atque Christianum facit, admitti potius debere, quam alium; qui de coetere sub certis quibusdam limitationibus hanc consuetudinem strenue defendit, (1) si vocatus sit habilis, inque eum (2) consentiat Ecclesia, ne libero privetur suffragio, (3) si Viduæ vel Filia defuncti Antecessoris liber relinqua-tur consensus ad matrimonium contrahendum, (4) id-que etiam Successor approbet voto proprio. Sed eheu! contrarium tot annorum decursu quotidiana expe-rientia comprobatur, has condiciones tantum non impossibiles hominibus videtur fecisse. Certe Legis-lator Saxonicus successionum hereditariorum Jura ad officiorum ecclesiasticorum constitutionem trans-ferri piaculum duxit, & in tali casu Consistorio Wit-tebergenſi rescripsit: Was bey Uns Prisca S. K. wei-land Pfarrers zu R. hinterlassene Wittve / wegen ihrer Tochter / damit dieselbe bey der Pfarr bleiben möge / de-mütiglich suchet / solches habt ihr aus der Inlage zuver-nehmen; Wenn Wir aber die Pfarr-Dienst vererben zu lassen nicht gedacht; als begehren Wir hiermit quã-digst/

digst / ihr wollet die Supplicantiā von ihrem Suchen ab-
weisen. Daran zc.

VII.

In quibusdam etiam locis habent Viduæ Pastorum
(8) privilegium sive Jus braxandi sine onere census
decimarumque, cum restrictione tamen, ut saltem
ad necessitatem propriam, & tantum cerevisiæ, quan-
tum defunctus maritus opus habebat, pro parte dimi-
dia coquant, uti in D. Frid. Lenzii, Cancell. Schwarz-
burg. Project. der neuen Kirchen-Ordnung art. 16. von
der Pfarrer und Schul-Bedienten Immunitäten und
Freiheiten / his legimus conceptum verbis §. 8. Solche
Wittwen mögen hinfuro zu ihrem Licht und halb so
viel / als ihr Ehwirth in seinem Leben besugt gewesen /
Zehend-frey brauen. Similiter (9) si Viduæ Pastorum
Domicilium territoriumque mutant, immunes sunt
ab omni residuo, possuntque omnia sua bona seu mobi-
lia seu immobilia sine metu detractiois certe pecuniaz
summæ lege debitæ des Abzugs: Geld distrahere.
Ceū eadem punctatione Ord. Eccles. Schwarzburg. con-
stitutum est, §. 9. Sollen auch solche Wittwen / wenn
anders wohin sich zu wenden / und ihre unbewegliche
Güter los zu schlagen ihnen beliebt / sambt ihren Kin-
dern mit allerley Abzug-Geld verschonet bleiben. Quod
privilegium etiam hodiernum Viduis Professorum,
omnibus in Universitatibus vel propter *avib. habi-
ta. C. ne filius pro patre* vel propter privilegium l. 6. &
l. f. C. de Profess. & Med. quo ab omnibus patrimonia-
libus muneribus sunt immunes, uti *supra Cap. h. 4. §.
1. n. 2.* ostensum fuit, competere, nemo unus repe-
ritur, qui neget.

CA.

CAPVT V.

monstrat Contraria, seu modos, quibus Viduæ Clericorum & Professorum amittere hæc jura possunt, subnexa questione.

I.

Restat ut denique paucis videamus, quibus modis Viduæ Clericorum & Professorum hæc Jura atque privilegia amittant. Amittunt itaque hæc, vel *casu*, utpote (1) Morte, mors enim omnia solvit *l. 59. §. 3. ff. de re judicata.* (2) Interitu rerum, ex quibus Jura & privilegia illa Viduis debentur, *arg. l. 45. de O. & A. l. 23. 33. 37. de V. O.* Sic ex. gr. bonis Dotalitio dicatis intereuntibus Jus ipsum Dotalitii interit. Sic Legato, quod ex testamento habent, corruente, etiam bona ex illo debita perdunt; vel *culpa*, & sic regula obtinet *l. 203. ff. de R. J.* damnus quod quis sua culpa sentit, non videtur sentire; perdunt itaque (3) privilegia Viduitatis, si secundas ineunt nuptias *l. 22. §. 1. ff. Municipal. Nov. 22. c. 36.* Per hoc enim Vidua amplius non est; sublata itaque causa, scil. Viduitatis, tollitur etiam effectus, quoad ejus Jura; cum miserabilis Conditio, propter quam privilegia Viduis sunt concessa, cesset. Et sic facile colligere licet, ea privilegia quæ habent cum Fœminis communia, quæque a nobis supra *Cap. 2.* recensita fuere, eas omnia facta tecta retinere. Ut autem ordine procedam; amittunt secundis nuptiis, non solum privilegia a Principe ipsis concessa, sed & dignitatem & omnia privilegia prioris mariti, *l. 8. ff. de Senator.*

I

l. 13.

l. 13. C. de dignit. cum sequantur dignitatem secun-
 di, nisi a Principe specialiter impetraverint, ut digni-
 tatem & immunitatem prioris matrimonii retineant.
 l. fin. pr. de Senat. perdunt quoque quoad proprie-
 tatem omnia ea quæ a priori marito lucrativo titulo
 acceperunt, & quicquid ex successione filiorum
 prioris matrimonii consecutæ sunt, solo usufructu
 apud ipsas remanente l. 3. §. 1. C. de sec. nupt. arth.
 ex testamento C. eodem Andr. Gailius 2. obs. 98. n. 24.
 Si vero nulli liberi prioris matrimonii adfuerint, reti-
 nent etiam legata & lucra nuptialia, d. l. 3. §. 1. inf. eod.
 nisi sub conditione Viduitatis expressa fuerint relicta.
 Sic perdunt præterea educationem liberorum, Nov. 22.
 c. 38. perdunt eorum tutelam, arth. Sacramentum C.
 quand. mul. sur. offic. fung. potest. Sic porro respective 1.
 & 2. nec non 8. & 9. privilegium Cap. 4 a nobis rela-
 tum perdere possunt, si scil. nubant viris hisce immu-
 nitatibus non gaudentibus: sic privantur privilegio
 5. & 6. non tamen anno gratiæ & deservito. Hæc
 autem dicta sunt de nuptiis, quas Vidua secundo iniit,
 maturis, sive illis, quæ finito luctus tempore contra-
 huntur; Viduæ enim mortem maritorum per annum
 lugere debent, l. 2. C. de secund. nupt. si vero nuptiæ
 immaturæ fuerint, i. e. intra luctus annum initæ, tunc
 præter jam recensita jura, perdit etiam omnia
 a defuncto marito quocunque modo sibi relicta in to-
 tum, etiam quoad usumfructum, l. 1. vers. his etiam. &
 d. l. 2. C. de secund. nupt. Ut taceam plura jura, quæ
 perdit hoc modo Uxor omnia Jure Civili, vid. Neu-
 han. membr. ult. thes. 3. lit. B. non vero Jure Canonico,
 c. ult. & pen. X. de secundis nupt. quod sequimur praxi
 hodierna, Wesenb. paratit. ff. de his qui nos, infamia.

Wis

Wissenb. *part. 1. disp. 11. thes. 19.* Interim tamen, nuptiis immature contractis hodie perdere possunt annum gratiæ, si is per integrum annum solvi consuevit, provisione enim amplius non opus habent, cui maritus novus jure connubii prospicere tenetur. Imo sibi ipsis impudent, quod a secundis nuptiis tamdiu non abstinuerit, donec annus gratiæ ad finem sit perductus, Stryck. *diff. de anno gratiæ cap. ult. §. 25.*

II.

Indignas porro sese reddunt (4) Viduæ Clericorum & Professorum, Viduitatis Jurium, imprimis vero eorum, quæ a marito acceperunt, si luxuriose vivant, *l. 7. C. de revoc. don. Gail. 2. O. 98. Tiraqu. de Nobil. s. 18. n. 13. Panorm. in c. uxoratus 8. n. 2. de convers. conjug.* Vidua enim impudice vivens injuriam quasi ossibus mariti infert, *Matth. Coler. decis. 176. n. 49. & æquiparatur ad secunda vota transeunti, arg. d. c. 8. de convers. conj. l. 7. C. de revoc. don. ibique Gothoff.* Ita dicit Bartolus *ad d. l. 7. C. de rev. don.* quod omnes poenæ impositæ secundo nubentibus, etiam locum habeant in his, quæ inhoneste vivunt. Luxuriose autem vel inhoneste vivere non tantum illa dicitur, quæ stuprari, sed & quæ luxuriose contrectari & palpari se patitur. Tales enim actus stupro sunt proximi, & in ignominiam familiæ & defuncti mariti vergunt, *Nov. 39. c. 2. in med. princ. præsumiturque etiam ex solo multorum ad eam aditu, Bald. l. 4. cons. 207.* Idem dicendum de Viduis putat *Neuenhan. m. ult. thes. 3. lit. A.* quæ libidinosè se osculari patiuntur, quia enim hoc modo in pudoris & verecundiæ leges peccant, læsi etiam pudoris & verecundiæ poenas, quæ in jurium Viduitatis privatione consistunt, merito incur-
runt,

runt, Menoch. *A. F. Q. cas. 287. in f.* Id autem de talibus osculis intelligendum, quæ vulgo libidinis & voluptatis incentiva vocantur, secus autem de osculo amicitiae & honoris. Quicquid interim legum hac in re sit constitutarum, nescio tamen, an hæc adhuc hodie sint in viridi & tam stricta observantia. Nec injuste, cum odiosa sint restringenda.

III.

Sicuti luxuriose vivendo, ita etiam (5) injuria verbali afficiendo maritum defunctum, parte hæreditaria sua ex bonis mariti sibi debita Vidua privari potest, cum defunctos injuria afficere omni jure sit prohibitum, *l. 1. §. 4. ff. de Injur. §. 1. vers. valde. f. quib. ex caus. manum. l. 8. pr. ff. de relig. & sumt. fun.* De mortuis enim nil nisi bonum. Ita Richter. *p. 5. cons. 17. n. 2. & seq.* scribit: Daß ein solch Ehr vergessenes Weib und Wittwe / die ihren gewesenen Ehegatten in der Grube also boshaftiger weise so gröblich an seinem Ehrstande und Nahmen antastet / schändet und schmähbet / hierdurch dessen / was ihr aus seiner Verlassenschaft sonst gebühret hätte / sich gänzlich verlustig gemachet; vel etiam (6) alio quocunque modo injuriam aut ingratitude[m] adversus illum sive ante sive post mortem committendo, e. g. si maritum infirmum negligat, eique Medicos non adhibeat &c. tunc legata, hereditatem & alia bona ab eo sibi relicta percipere non potest, Berlich. *p. 3. concl. 36. n. 37. Richter d. l. n. 9.*

IV.

Amittunt etiam (7) jura Viduitatis, nec quicquam ex bonis mariti percipiunt, sed portio earum tanquam vacans fisco accrescit, si mariti mortem violentam non vindicant.

vindicant, l. 20. ff. de his qua ut indign. l. 5. §. 2. de SC. Silan. Bart. in l. 10. §. 1. n. 2. ff. sol. matr. Berlich. p. 3. conclus. 36. n. 6. & 7. Optime hac de re scribit Neuenhan d. l. lit. C. Suspectæ fidei est, simulatque amoris suspicio, ad internecionem conjugis ne hiscere quidem, aut vel levissime indignari; Proinde jure cautum est, ut qui interfecti gaudere vult favoribus atque privilegiis, ejus quoque mortem vindicet, reosque quam poterit diligentissime persequatur, l. 9. 15. in pr. ff. ad SC. Silan. l. 17. ff. l. 3. l. 9. C. de his qua ut indign. Id quod etiam Galli perquam studiose sequuntur, prout testatur Renatus Choppin. de priv. rustic. lib. 3. cap. 11. p. 313. Quicquid interim sit, in praxi hoc jus, vindicandi mortem, hodie non observatur, arg. l. un. C. ut nemo invit. agere &c. arg. Ord. Crim. art. 214. Carpz. 1. qu. 34. n. 75. Clarus lib. 5. recept. sent. qu. 79. Lauterb. in Comp. ff. ad tit. de SC. Silan. non obstante Heigii 2. q. 33. dissensu.

V.

(8) Et ultimo cessant omnia & singula hæc privilegia si viduæ hisce renunciaverint, sicuti passim hæctenus in dissertatione dictum; cum libertate naturali cuilibet concessum sit, favori pro se introducto renunciare l. pen. C. de pactis l. 4. §. 4. ff. Si quis eaut. l. 41. ff. de minor. neque Juris civilis ratio permittat, invito obtrudere beneficium l. 69. l. 156. §. f. ff. de R. J. Et licet sint, qui putant privilegiis hisce renunciari non posse, ideo, quod privilegia hæc utilitatem publicam respiciant. Sic, ex gr. privilegia l. unie. C. quand. Imper. inter pup. &c. quia miserationis atque adeo dantis causa concessa sunt, habentur ipsis non pro privato sed pro publico favore arg. c. 1. 2.

12. x. de foro compet. Julius Pacius in *Analect.* ad d. l. unic. C. quando. Imperat. inter pup. & mise &c. Baldus ad d. l. Natta cons. 590. n. 15. Gaius L. 1. O. 40. Rectius tamen Perez. ad Cod. d. s. aliique Dd. contrarium tenent arg. l. penult. C. de pact. docentes, non tam publicæ quam miserabilium privatæ utilitatis causa id ipsum esse indultum.

VI.

Liceat tandem toti huic nostræ Tractationi finem imponere hac quæstione: Num sit melius uxorem ducere viduam, an virginem? Illi qui virginem præferendam esse contendunt, urgere solent, quod quis multo facilius eam suis moribus assuefacere possit, quam viduam, quæ vel ex suo, vel ex prioris mariti arbitrio vivere soleat; quam in rem & Arist. L. 1. *Oecon.* & Hesiod. L. 2. ἔργων καὶ ηἰμέρων allegant. Quemadmodum igitur Musicus ille Timotheus ab illis, qui ab alio jam instructi essent, duplicem mercedem postulabat. quod gemino labore, & ad novam instructionem formandi: ita duplex onus ei arbitrantur imponi, qui viduam ducit, quam & prioris virimores dedocere, & suis assuefacere teneatur. Henr. Kornm. de virg. c. 26. Bulgarum etiam, mane post nuptias, quas cum vidua celebraverat, Legem *Rem non novam* &c. 14. Cod. de Judic. interpretatum ideo ab auditoribus derisum fuisse, notat Accursius ad cit. leg. Imprimis vero metuendum esse arbitrantur hujus sententiæ Patroni, ne vidua, pro regnandi cupiditate sexui huic innata, regimen domesticum sibi vendicare annitatur, quod tamen per salutarem illam l. *femina.* 2. ff. de R. 1. jure illis sit ademptum. Saltem

Saltem incommodum esse quam maxime, querulas audire voces viduæ, quæ, quoties non ex sententia & voto omnia successerint, ad vivendi rationem moresque prioris mariti provocet, & comparatione instituta, nuptias priores his secundis votis longe feliciores prædicet. Quibus omnibus non infrequenter accedant jurgia, convitia, & objectiones aliæ, (Præcipue si opibus abundaverit) quæ vitam mariti duram omnino reddant atque acerbam. E contrario vero, neque illis, qui viduarum partes suscipiunt, de sunt rationes, quibus suam sententiam commendent. Et illis quidem qui virginitatis ipsius prærogativam extollunt, respondere solent,

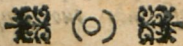
*Nil certe prodest virgo, ducta sit uxor,
Una cum noctu desinat esse quod est.*

*Elige matronam potius tibi jungere nuptam,
Qua posthac etiam quod fuit ante, manes.*

Viduam, pergunt, non tantum rebus illis ad rem domesticam & Oeconomicam requisitis, instructam esse, quas, qui virginem ducit, comparare adhuc teneatur; sed & rem familiarem multo melius & certius augere & amplificare posse, cum familiæ jam præfuerit, quam virginem, quæ non raro, ob experientiæ defectus, familiæ maximo possit esse detrimento. Georg. Schönborn *Pol. lib. 1. c. 6.* Hanc sæpissime de formæ cultura, vestitus elegantia quandoque sumtuosissima, aliisque non necessariis, imo inutilibus & noxiis esse sollicitam, cum vidua magis curet, quæ sui sint officii, marito obsequatur, ad ipsius mentem nutumque mores suos componat, dicatque semper: *Impera quidvis, neque tibi ero in mora, neque latebrose abs tuo conspectu me occultabo.*
Plaut.

Plaut. *ad Trinum A. 2. Scena 2.* Quod vero ad regimen domesticum attinet, retorquent fere qui a viduarum partibus stant, dicuntque tantum abesse, ut qui virginem duxerit, de regimine retinendo securus esse possit, ut potius illud amittendi metus iustissimis ex causis ipsi oboriri possit. Virgines enim existimare se, cum per matrimonium ex familia paternam excedant, jam plane liberas esse, hujusque libertatis abusu fieri sæpissime, ut mulieres fiant refractariæ, saltim conjugia oriri jurgiorum & discordiarum plenissima. Cum vidua e contrario non ignoret, marito permissam esse facultatem coercendi iusta detrectantem obsequia; & cum matrimonii jugum jam sit experta, virum ut caput colere simul didicerit. Tandem additur, eum, qui viduam ducat, imprimis, quæ liberos habeat ex priori matrimonio, ita certiores reddi, utrum conjugii finem primarium possit consequi, & quod ducenda non sit sterilis; quæ deinde etiam lactationis officium libentius in se suscipiat, quam prima vice parturientes, quæ tantum non existiment sibi hoc esse dedecori. Quæ & alia plura apud Scriptores Polit. passim reperiri possunt. Conferantur quoque duæ Elegiæ elegantissimæ in Vinc. Fabricii *Poematis* obviæ, quarum priorem ipse Fabricius ad I. F. Gronovium pro Virginibus, posteriorem Zach. Lundius ad Corn. Grotium pro Viduis perferpsit, utraque in vernaculam translata habetur P. V. der *Deutschen Hallschen Anmerkungen* n. 4. ut alia, quæ huc referri possent, silentio præteream.

Tantum!

ULB Halle 3
005 353 122

SB

24
E. 29. num. 8. 12
1719/106

Q. D. B. V.

JURA
VIDUARUM
CLERICORVM & PROFESSORVM,

Vulgò
Das Wittwen-Recht
Der Professoren und Geistlichen Weiber /
SVB SPECIALI

MAGNIFICI FACTORVM ORDINIS
CONSENSU;
IN CELEBERRIMA ALTDORFINA
PUBLICO ET SOLENNI ERVDITORVM CONFLICTUI
EXPOSENT

PRÆSES
ERHARDUS Spitz /
ALTDORFINVS,
ET RESPONDENS
JOH. GUOLFGANG. BAUER,
WEHRDA-NORIC.
AD D. 27. Jun. 1712.

Recudebat JOD. GVIL. KOHLESIVS, Acad, Typogr. A. 1717,

